

Kalevi Suoniemi
Marko Vesterbacka

NIKRU

*Telinetaiturin
muistelmät*

| warelia |

Kalevi Suoniemi
Marko Vesterbacka

NIKRU

*Telinetaiturin
muistelmät*

SISÄLLYS

ALKUSANAT	11

ENSIMMÄINEN OSA

1931–1946

Sun isäs on juappo!	15
Naisten paapoma	22
Mennyttä maailmaa	28
Hevosmies	39
Sää oot kuule itte Nikru	55
Koulunkäyntiä sodan varjossa	69
Silakka tuli reiälle	77
Kerran vielä lentokoneen kyytiin	85

TOINEN OSA

1946–1963

Ammattimiesten opissa	97
Pieni kiitos Papneyle	105
Balettitunnille?	117
Ensimmäisen kerran ulkomailla	127
Korjattava heti, ettei tauti leviä	132
Ikuinen neitsyt ja neljä lasta	158

Hän on pois, niin hän on pois	181
Olympiavuosi 1956	186
Melbourneen!	200
Karhut päättävät kierroksensa	219
Rooman menetetty mahdollisuus	225
Sisäinen palo	241

KOLMAS OSA

1963–1979

Seitsemäs erikoisteline	247
Snorkkeliautolla hengenvastustöissä	257
Sää olit kun ahven koukusa	264
Lyhyet erikoiset	278
Korkean Työn Sankarit	289
Maailman ensimmäinen Bronto	307
Isä, hei!	317
Koneen rasvatuin ratas	328
Kuka vaan mammanpoika	351
Vintiöt areenalla	361
Kyllä teillä pojaat on vehkeet	370
Kun joku auraa tien	375

NELJÄS OSA

1979–2001

Urakointi jatkuu	385
Ei onnistu	391
Veljellisesti	396
Faksimasinad ei töötä Nõukogude Liidus?	413
Tyi ruskii špion!	426

Viimeinen iso ponnistus	430
Viisikymmentäyksi vuotta yhdessä	437
Ikäisellesi sopivat voimistelutempot	441
VIIDES OSA	
2001–	
Kuperkeikantekijä	453
KIRJOITTAJAN JÄLKISANAT	465
KIITOKSET	468
VALOKUVAT	469
VUOSILUKUJA	470
HENKILÖHAKEMISTO	477

ALKUSANAT

Kun minä olen näitä tämän kirjan tarinoita puhunut ihmisille, minulle on sanottu, että mikset sinä tee kirjaa, muistelmia.

Tässä tämä nyt on. Kiitokset kaikille patistajille.

Olen saanut olla elämässäni mukana monenlaisissa värikkäissä tapahtumissa ja nauttia värikkäitten ihmisten seurasta. Kerron kaikesta niin kuin muistan, suoraan ja asioiden oikeilla nimillä. En ole värittänyt mitään, tapahtumat ovat olleet värikkäitä muutenkin.

Sitä minä en ymmärrä, minkä helvetin takia nämä kaikki ovat minulle osuneet.

Kansakoulunopettajani neiti Launio pesi minun suuni mäntysoopalla vuonna 1938, kun olin menossa ensimmäistä päivää kouluun ja kirosin eteisessä kuin ukkonen. Elle, edesmennyt vaimoni, totesi monet kerrat, ettei siitä pesusta mitään apua ollut. Minä olen se mikä olen ja tämä kieleni on osa minua. Näissäkin muistelmissa kerron elämästäni sillä kielellä, joka minulle on annettu.

Lempäälässä Höytämöjärven rannalla Laurin-päivänä elokuussa 2007

Nikru

SÄÄ OOT KUULE ITTE NIKRU

Pikkupojille Amuri lähiympäristöineen tarjosi valtavan virikkeellisen kasvuympäristön. Siellä näki ihmiselämän koko kirjon.

Luistelemassa ja jääpalloa kävimme pelaamassa Pyy-nikin urheilukentällä ja vähän aikaa Ratinassakin. Särkänniemen parkkipaikan kohdalla oli ennen Amurin kenttä, jossa pelasimme jalkapalloa. Levitimme kenttää jatkien kanssa omin päin: leikkasimme savea toiselta puolelta ja kärräsimme sitä kentän kaupungin puoleiselle puolelle.

Särkänniemen huvipuiston paikalla taas oli silloin isot jäävarastot, missä varastoitiin jäätä sahanpuruun. Jäitä tarvittiin esimerkiksi silloin, kun kauppoihin tuotiin maitoa: tonkat nostettiin isoon peltilaatikkoon ja pantiin jäitä viereen. Siellä maidot pysyivät jättien seassa kylminä.

Ne jättienkerääjät olivat ihan oma sakkinsa. Kun syksyllä tuli ihan heikko jää, he makasivat jäällä lautojen

päällä mahallaan ja lakaisivat kaiken lumen pois jään päältä, jotta jää jäätyisi mahdollisimman äkkiä mahdollisimman paksuksi. Sitten aikanaan he sahasivat jäitä erityisellä jäisahalla. Puolen kuution kokoiset jäänpalat vedettiin hevosella jään päälle ja lastattiin rekiin.

Me kävimme joskus kevättalvella kelkalla salaa nyytimässä heiltä niitä jäänpalasia. Siinä sai olla varuillaan, jos jäi kiinni, he antoivat syystä selkään. Me teimme siihen jäänpalaan sopivat lovet ja panimme sen Finlaysonin sähköjunan radan päälle. Tätä kapearaiteista rataa kulkevaa sähköjunaa sanottiin pässiksi, sillä haettiin tehtaalle halkoja ja pumpulipaaleja. Kun keli oli hyvä, jäänpalalla laskettiin rataa myöten Sepänkadun korkeudelta Näsinkalliolle saakka todella lujaa. Sitten vedimme jäänpalan takaisin ylös ja tulimme taas alas.

Teimme itse myös jääpurjekelkkoja Näsijärvelle. Teimme kelkoista sellaisia, että niitä pystyi oikein ohjaamaan, ja upotimme niihin sahanterän luistimeksi, mastoon saimme äideiltä vähän lakanaa purjeeksi. Kääntyvässä etupäässä oli kaksi sahanterää, takana yksi. Niillä mentiin aika pitkälle Näsijärvelle.

Finlaysonin korttelissa oli niin iso yhtenäinen, avoin sisäpiha, että siellä mahtui harrastamaan monenlaista. Siellä olikin esimerkiksi korkeus- ja seiväshyppytelineet.

Koulun ja Kilpa-Veljen myötä minulla oli tietenkin kavereita vähän muuallakin kuin Amurissa. Tammelan Pikilinnassa esimerkiksi asuivat Ruususen Jätkä ja Pena, jotka opin tuntemaan Kilpa-Veljissä. Vaikka minä asuin Amurissa, kävin kävellen tai pyörällä Tammelas-
sa ja Petsamossa potkimassa palloa heidän kanssaan, ja sieltä kävi poikia Amurissa.

Meidän perussakkimme Amurissa muodostui kuitenkin siinä muutaman korttelin alueella asuvista pojista, siinä ydinnipussa oli kymmenkunta jatkää.

Kolmisen vuotta minua vanhempi Liskon Simo asui meitä vastapäätä, Kalliokatu 20:ssä. Se oli Simon vanhempien oma talo; heillä oli vuokralaisia, muun muassa tunnettu hanuristi Kauno Kupi asui siinä. Simon isä oli Finlaysonilla sähkömiehenä, ja Simo luki itsensä sähköteknikoksi.

Simo oli pitkä ja hoikka kaveri, mutta Niemikadulla asuva Virran Timpa taas oli samanlainen pätkä kuin minä. Myöhemmin Timpa oli nuohoojana ja rakennuksilla kärrärinä. Kuningas alkoholi vei hänet aika nuorena.

Hokkasen Repan isä ajoi työkseen pässiä, Finlaysonin sähköjunaa. Repasta itsestään tuli autokuski erääseen tukkuliikkeeseen, siitä hommasta hän jäi eläkkeelle.

Junankaatajaksikin Repaa kutsuttiin sen jälkeen, kun hän ajoi nuorena miehenä leipomon leipäauton suoraan junan alle. Veturi iski auton takakulmaukseen, auto pyörähti siitä junan kylkeen ja junan rappunen repäisi pakettiautosta toisen seinän kokonaan pois. Auto lähti lentoon ja Repa lähti lentoon autosta; Repa putoi maahan ja auto putosi päälle. Mutta päälle pudonnut auto ei loukannut häntä juuri kuinkaan, sillä hän makasi juuri sen revenneen seinän alla. Repa vietiin Hatanpäälle osastolle ja häneen pistettiin kymmeniä tikkejä, mutta sen pahemmin siinä ei käynyt.

Viereisellä petillä oli sattunut makaamaan joku viisikymppinen mies. Hän oli ollut lähdössä ajamaan pol-

kupyörällä ja oli liikkeellelähdössä kaatunut ja kolhinnut itsensä niin pahasti, että hän oli maannut sairaalassa jo neljä viikkoa eikä päässyt vielä oikein kunnolla pystyyn.

Kun sairaanhoitaja vei Repaa huoneeseen, tämä vieruskaveri oli kysynyt, mitä nuorelle miehelle oli käynyt. Sairanhoitaja kertoi, että hän oli jäänyt junan alle. Mies totesi, että se makaa sitten paljon pitempään kuin hän. Kolmantena päivänä yllääkäri Avellan sanoi Repalle, että mene kotios, ei sinussa ole kuin reikiä ja ne paranevat kotonakin.

Myös Leinon Akin ja Jussin isä Oiva oli Finlaysonilla töissä, hän oli siellä värjärinä. Oivalla ja Ainolla oli kahdeksan lasta, Aki oli vanhin, minua muutaman vuoden vanhempi. Aki joutui kantamaan nuoremmista sisaruksista vastuuta sen jälkeen, kun isä hukkui kalastusreissulla vuonna 1945 tai 1946. Nuorin lapsista oli silloin vuoden vanha.

Siihen, miten Finlaysonilla reagoitiin värjäri-Leinon kuolemaan, liittyi tragikoomisia piirteitä. Finlaysonilla oli juuri samana päivänä jaettu värjäreille uudet kumiteräsaappaat, sellaiset, joissa oli nahkainen varsi ja kumiterät. Työnjohtaja Salminen oli jakanut ne lauantai-päivänä.

Leino lähti sitten töistä, haki vähän viinaa kun oli lauantai-päivä ja lähti kalastamaan. Hän oli jotenkin kompuroinut ja kaatanut veneensä, ja kun hän ei osannut uida, hän oli hukkunut. Siinä kesti vähän aikaa, ennen kuin ruumis löytyi. Kun se löytyi, Finlaysonin insinööri oli mennyt sanomaan Salmiselle:

– Voisiksää mennä hakemaan ne kumiterät takasin.

Semmoiselta perheeltä, jossa oli kahdeksan orpoa lasta ja poikalapsia, jotka niitä saappaita tarvitsevat, pitäisi hakea kumiterät takaisin. Salminen oli sanonut, että jos haluat, niin hae itse. Aki oli sitten vienyt ne kumiterät takaisin, kun hän oli kuullut siitä. Hän ei mennyt Finlaysonille töihin.

Minä olen myöhemmin tuonut tätä tapausta julki työnantajapiireissä. Kyllä aika sairaita piirteitä on yhtiökulttuurissa, jos yhtiön ajatellaan kaatuvan yksin kumiteriin.

* * *

Jokisen Veikko asui Kalliokadulla kuten minäkin, mutta vähän alempana. Koska Veikolla oli aina huulet vähän tötteröllä, hän oli Torvisuu. Hänen äitinsä oli Finlaysonilla kutojana, ja sinne Torvisuukin meni aikanaan töihin laitosmieheksi. Veikon vei aikanaan syöpä.

Kivisen Erkki asui samassa talossa kuin Torvisuu. Erkkiä sanottiin Mutiksi. Hän oli minun kavereitani myös kansakoulussa, mutta varsinkin ammattikoulussa, jossa me kävimme yhdessä sähkölinjan. Muti kuoli jo nuorena sähköön.

Mutin ja Torvisuun kanssa teimme kerran hyvin suunnitellun ja täydellisesti onnistuneen jäynän kahdelle vanhallepiialle, jotka asuivat Niemikadun ja Kalliokadun kulmassa, Amerikanpaanarin talossa.

Nämä vihasivat meitä pikkujätkiä oikein sydämensä pohjasta. Ei enempää voi muksuja vihata kuin he vihasivat. Siitä tuli itseään toteuttava ennuste, kun me tietysti kohdistimme jäyniämme sitä suuremmalla innolla

juuri heihin. Ajan mittaan heillä oli sitten vähän syytänkin vihata.

Olimme ilahduttaneet heitä muun muassa pitämällä pirunviulukonsertteja. Konsertit päättyivät säännönmukaisesti siihen, kun toinen vanhoistapiioista lähti juosten Pyynikintorille, jossa oli lähin puhelin. Me tiesimme tarkasti, että kun tarpeeksi kiusaa, niin toinen vanhoistapiioista lähtee aina soittamaan poliisille.

Löysimme kerran kadun varresta Finlaysonin kuorma-autosta pudonneen ison kartionmuotoisen lankapupinan. Siinä oli kohtalaisen sitkeää lankaa, jotain sellaista, mitä kutomisessa tarvittiin. Me puhuimme jatkien kanssa, että tehdäänpäs taas vanhoillepiioille pieni miina.

Elettiin myöhäistä syksyä 1943. Lunta ei vielä ollut maassa, joten illat olivat sysipimeitä.

Punoimme porttikäytävän levyisen verkon. Porttikäytävän molemmin puolin oli syöksytorvi, ja verkko ulottui rännistä ränniin. Se oli niin kuin suuri hämähäkinseitti.

Minä menin kotoa hakemaan äiteltä parsinneulan ja pitkän pätkän mustaa karhunlankaa. Painoin sen neulan hiljaa ikkunaan, kitin ja lasin väliin. Menin Niemikadun ylitse ja kiipesin vastapäisen talon katolle piipun taakse. Jätkät tietysti luurasivat jostain muualta. Minä päräytin hartsilla sitä lankaa, ja se räpisi niin saatanasti lasiin.

Vanhapiika juoksi ikkunalle ja läväytti sen auki. Neula-lankaviritys meni samalla sen aukeavan lasin mukana niin, ettei hän nähnyt mitään. Minä katselin sieltä piipun takaa, kuinka hän pani lasin kiinni ja meni kyykkyyn vaanimaan.

Minä päräytin uudestaan ja hän hyppäsi ylös kuin ohjus. Eikä taaskaan nähnyt mitään. Kaksi kertaa hän hyppäsi sieltä kyykystä ja varmaan ihmetteli, mitä helvettiä täällä oikein on.

Nainen lähti juoksemaan ulos soittaakseen taas kerran poliisille – ja juoksi suoraan siihen verkkoon.

Jumalauta, kun hän huusi surkeasti. Mitä enemmän hän riuhtoi, sitä pahemmin hän kietoutui niihin lankoihin. Hän oli niin kuin ahven verkossa. Toinen vanha-piika tuli saksilla katkomaan langat, muuten hän ei olisi päässyt pois.

Sitten hän meni kuin television maantiekiihtäjä Pyynikintoria kohti.

Siinä, missä nyt on pääposti Rautatienkadulla, oli aikanaan toinen poliisipiiri. Sitä sanottiin Hetalaksi, siellä oli ratsupoliisien tallit. Me jäimme kuuntelemaan, kuinka Hetalasta lähti vähän myöhemmin ratsupoliisi tulemaan. Jo kaukaa Satakunnankadulta kuuluivat hevosen kavioiden laiskat askeleet: klämp klämp klämp...

Ratsupoliisi tuli siihen Niemikadulle, mutta eihän hän meitä hakemaan jäänyt. Miten hän meidät olisi löytänyt, ei mitenkään. Niemikadulta hän meni Näsijärvenkadulle ja siitä alas. Eiväthän ne poliisit silloin satulasta nousseet, kunhan nyt kävivät paikalla. Tulipa kierrettyä Amuri, kun oli pyydetty.

Vähän vastaavanlaisen jäynän poikasakkimme teki kerran Kuralassa, joksi nimitettiin Finlaysonin työntekijöiden kokonaista korttelia Ala-Amurissa. Heti jatkosodan päätyttyä löysimme jostakin fosforimaalia, joka loisti tietynlaisessa valossa.

Tiesimme, että Kuralassa sanottiin kummittelevan.

Sellainen uskomus oli jostakin syystä syntynyt 1940-luvun alussa. Tämän kummituksen näyttäytymistä tulitiin varta vasten pelkäämään kauempaakin. Me menimme maalipurkkimme kanssa iltamyöhään paikalle, ja joku meistä taiteili sillä maalilla pääkallon ja luut ristiin sen alle.

Yksi nainen meni pimeässä ulos ja näki pääkallon ja sai sätkyn, mikä tietysti oli meidän tavoitteemmekin. Ja tietysti meitä siitä tempauksesta vähän kurmuutettiin jälkeensä.

Ratisen Hanskista tuli aikanaan kuuluisa rosvo, hän teki kaikenlaisia ryöstöjä ja petoksia. Hän asui minun naapuritalossani ja oli minua pari kolme vuotta vanhempi. Hänen siskonsa Helvi oli aina oikein viimeisen päälle kunnollinen, mutta Hanski oli nuoresta pitäen vähän pahatapainen ja joutui linnaan ensimmäisen kerran jo joskus seitsemäntoistavuotiaana. Taisi se Hanski pöllyä ja myydä eteenpäin minun polkupyöränikin.

Ratinen karkasi kerran Rousu-nimisen toisen tunnetun konnan kanssa poliisin suojista huvittavalla tavalla. Poliisilaitos oli silloin vielä Raatihuoneella. Rousu ja Ratinen olivat päässeet poliisivankilasta aamuseitsemän aikoihin karkuun lattian läpi irrottamalla lattialaudat. Siinä Raatihuoneella oli silloin myös Tampereen Silkki-niminen kauppa, siinä Hämeenkadun puolella.

Melkein vieressä Hämeenkadulla seisoneet kaksi poliisia ihmettelivät, kuinka tähän aikaan aamulla tulee kaksi miestä Tampereen Silkin liikehuoneiston ovesta ulos, mutta ajattelivat sitten, että kai nämä olivat olleet siellä töissä. Kauas Rousu ja Ratinen eivät kuitenkaan päässeet, taisivat ehtiä olemaan päivän tai kaksi karussa.

Niin kuin Erkki oli Amurin poikasakissamme aina Muti ja Veikko oli Torvisuu, niin minä olin aina Nikru.

Sain sen nimen tappelun jälkeen joskus talvisodan loputtua vuonna 1940. Me olimme isän kanssa käyneet hakemassa hevosella Hämeenkyröstä isän sukulaisilta ruokaa. Matka kulki Ylöjärven kautta. Siellä oli siihen aikaan tien varressa sellainen firma kuin Nikro Oy, joka valmisti erilaisia pieniä metallivalutöitä, kuten ovenkahvoja, ikkunasalpoja ja naulakoita.

Minä kerroin sitten reissun jälkeen jätkille, että siellä Ylöjärvellä on tien varressa metka firma:

– Sen nimi on Nikru. Nik-ru.

Jella tokaisi siihen heti, ettei se mikään Nikru ole, se on Nikro. Hänkin oli nähnyt saman nimikyltin.

Jella oli porukkamme vahvin poika, todella riski jätkä. En edes tiedä hänen oikeaa nimeään, siinä meidän sakissamme häntä puhuttiin aina Jellaksi. Sen tiedän, että hän teki myöhemmin elämäntyönsä Laatu-kattilassa hitsarina.

Jellan kommentti firman nimestä otti minua sen verran luonnon päälle, että kävin hänen kimppuunsa. Me tappelimme oikein kunnolla ja minä sain turpiini. Tappelun päätteeksi Jella huusi:

– Sää oot kuule itte Nikru. Se on sun nimes.

Siitä lähtien minä tosiaan olinkin kaikille kavereille Nikru. Ja vieläkin minä olen monelle se sama Nikru. ”Kato Nikru moro”, sanovat monet edelleen, varsinkin omanikäiset, mutta myös monet paljon nuoremmat. Moni tulee torilla tai missä milloinkin sanomaan:

– Jumalauta Nikru, meillä oli kivaa, kun sää opetit meille kuperkeikkoja Frenckellissä!

* * *

Salosen Pentti asui Kalliokadun varressa niin kuin minäkin, mutta vähän ylempänä. Hän oli puoli vuotta minua vanhempi. Hän kantoi viulukoteloä siitä saakka kuin muistan, sillä hänen äitinsä oli päättänyt tehdä hänestä viulistin. Näin myös kävi. Pentistä tuli huippuviulisti ja viulunsoiton lehtori.

Me olimme Pentin kanssa viidentoista vanhoja, kun meille tuli kesällä 1946 yhtenä päivänä mieleen, että uidaanpa tuonne Reuhariin, kai sinne pystyy uimaan. Reuharinsaaret ovat Lentävänniemen edustalla, niille on Särkänniemestä vähän yli kaksi kilometriä.

Me uimme sinne, istuimme vähän aikaa rantakivillä ja lähdimme uimaan takaisin.

Suurin piirtein puolivälissä paluumatkaa tuli palomies veneellä meidän tykömme.

– Tulkaas pojat veneeseen, teistä on soitettu.

– Ei meillä ole mitään hätää, me sanoimme. – Soutele siinä vierellä.

– Vitut minä mitään soutele, sanoi palomies ja sousti pois.

Kun olimme päässeet takaisin Särkänniemen rantaan, meidän molempien kroat olivat kauttaaltaan aivan ryppyiset. Jälkeenpäin jotkut pitkän matkan avovesiumarit kertoivat minulle, että meidän olisi pitänyt rasvata itsemme perusteellisesti ennen uintia. Mutta ei ollut tullut mieleenkään. Eikä sekään ollut tullut mieleen, et-

tä keskellä uintireissua olisi voinut vaikka alkaa vetää suonta.

Joskus 1990-luvun lopulla minulla soi perjantaina tai lauantaina iltayöstä puhelin.

– Täällä on Salosen Pentti morjes.

Minä mietin, mitä Pentillä on tähän aikaan mielessä.

Pentti sanoi, että hänellä on lapsia ja lastenlapsia kyläilemässä. Tässä nuoriso nyt rupesi kyselemään, tekikö vaari jotain muutakin nuoruudessaan kuin soitteli viulua. Hän kertoi sitten, että oli muun muassa uitu tuonne Reuharin saareen ja takaisin yhden Nikrun kanssa.

Lastenlapset pistivät röhönauruksi: älä nyt vaari viitisi kertoa tuollaisia tarinoita! Teräsmies-kisoissakin eli täyspitkässä triathlonissa uintimatka on sentään ”vain” 3,8 kilometriä.

Pentti sanoi, että hän antaa heille yksi kerrallaan puhelimen; kerro nyt heille, mitä on tullut tehtyä. Niin minä kerroin, kuinka olimme uineet ja kuinka palomies oli haistattanut meille pitkät vitut paluumatkalla.

Kun Pentti otti puhelimen takaisin, hän sanoi:

– Jumalauta Nikru. Nyn ne kattelee mua ihan eri lailla.

Kaikenlaista tällaista tuli poikasakissa harrastettua.

* * *

Kun me kuljimme tiiviisti porukassa, niin joskus joukossa tyhmyyskin tiivistyi. Vuonna 1943 tai 1944 teimme kerran omatekoista ruutia kurkkusuolasta ja tulikukasta ja räjäytimme panoksen poranreiässä Sepänkadun kulmassa, radan vieressä. Kun oli sota-aika ja radan tuntumassa räjähti, sinnehän tulivat po-

liisit todella vauhdilla paikalle. Saimme siitä kyllä ansaittua nuuskaa.

Meidän hölmöilymme eivät kumminkaan tiivistyneet todellisen pahanteon asteelle, rikoksiin ja rötöksiin. Todellisia mustia lampaita ei joukostamme Ratisen Hanskin lisäksi noussut muita. Ei niitä noussut niin kovin paljon Amurin pojista muutenkaan.

Pientä kuria ja jäynää toki harrastettiin, mutta se oli harmitonta pahaa. Emme me ketään hakanneet, paitsi toisiamme ja tietysti Punakylän poikia.

Punakylä oli Savilinnantien toisella puolella. Siellä me kävimme aina silloin tällöin ottamassa yhteen punakyläläisten kanssa. Ihan vakituiseen menimme sinne tappelemaan, ja myös punakyläläiset tulivat meidän puolellemme tappelemaan. Ei siinä tarvinnut isoakaan nokkapokkaa olla, kun mentiin ja hakattiin toinen toisiamme. Sitten oli taas vähän aikaa rauhallista.

Kerrankin joku oli kuulemma soittanut suutaan meikäläiselle. Siinä vähän aikaa keskusteltiin ja mentiin sinne sitten. Me olimme sellaisia kolmen-neljäntoista ikäisiä. Ei käytetty kiviä, ei puukkoja, ei potkittu. Mutta nyrkkiä annettiin! Ja painittiin. Kun toinen kynttäytyi maahan, niin silloin se oli sillä sipuli, sitä ei jatkettu enää.

Vastapuolella oli esimerkiksi semmoinen Pihlajan Seppo, jonka isä Lauri Pihlaja oli tunnettu ay-mies, hän työskenteli latojana Kansan Lehdessä. Minä annoin joskus Sepolle turpiin, ja toisella kertaa hän antoi minulle turpiin.

Siellä koko kylä kasvatti lapsia ihan kirjaimellisesti. Kun olimme ihan pieniä ja satuimme puhumaan rumia

tai tekemään jotakin hölmöä, niin vieraat naiset pistivät hameensa alle rangaistukseksi. Eihän heillä silloin ollut housuja siellä hameen alla. Useammin kuin kerran minuakin otti vieras nainen niskasta kiinni ja löi hameensa alle. Sinne joutui seisomaan hetkeksi ja miettimään tekosiaan.

Minua se jälkeenpäin pelkästään huvittaa. On niitä ollut rangaistusmuotoja! Minkähänlaisen kohun aiheuttaisi ja minkälaisen tuomion saisi, jos joku nainen tänä päivänä nappaisi vieraan lapsen ja löisi hänet hameensa alle? Maailma on sen verran muuttunut.

Siitä, että niin harvasta Amurin vintiöstä tuli linnakundi, lankeaa varmaan suuri osa ansiosta äideille. Heistä oli suurin osa päivät kotona, ja he paimensivat meitä sillä äidinrakkaudella kuin Pispalankin äidit. Näistähän Lauri Viita runossansa kirjoittaa:

Äidit vain, nuo toivossa väkevät
Jumalan näkevät.
Heille on annettu voima ja valta
kohota unessa pilvien alta
ja katsella korkeammalta.

— —

Sieltä he katsovat kotoista mäkeä,
kissoja, koiria, tuttua väkeä.
viittoen, luikaten parhaansa mukaan,
ettemme loukkaisi Pispalan kivissä
jalkaamme kukaan.

Samoin nämä Amurin äidit paimensivat meitä niin, ettei siellä mitä vain saanut tehdä. Pieniä kujeita tehtiin, mutta ei se maata kaatanut. Pienistä kolttosista ja jäynistä huolimatta pysyimme suurin piirtein kurissa ja herran nuhteessa. Kyllä se Amurin hyvin yhteisöllinen elämä kasvatti ajattelemaan kohtalaisen sosiaalisesti.

Me esimerkiksi pienimme vanhoille ihmisille puita ihan luonnollisena hommana. Jos jollekulle vanhalle ihmiselle tuli puukuorma, me kannoimme puut sisälle liiteriin ja saimme ehkä palkaksemme lasin maitoa ja pulansiivun. Emmekä me enempää tarvinneetkaan.

Ei siellä kukaan päässyt puolta vuotta kuolleena olemaan sängyssään. Kyllä joku aina kysyi, että ”missäs Salmiska on?” Ja mentiin katsomaan, jos ei Salmiskaa näkynyt, onko hän pahastikin sairaana tai ehkä kuollut.

Sekin kuvaa tätä yhteisöllisyyttä, että jos joku amurilainen haudattiin, Amurista lähdettiin Kalevankankaalle isolla sakilla. Oli tietysti myös sellaisia määrätynlaisia vanhempia naisihmisiä, jotka kävivät hautausmaalla lähes joka sunnuntai – silloin haudattiin sunnuntaisin – ja kulkivat siellä hautajaissaattojen mukana. Kun minun siskoni vuonna 1950 haudattiin, hautajaissaatossa oli hyvin monta sellaista ihmistä, jotka eivät olleet varsinaista lähipiiriä.

Pyramidiporukkamme "Taitopojat" esiintyi Vilppulassa asevelijuhlilla kesällä 1944. Alimmaisena seisoo ryhmämme vetäjä Ruususen Kalevi eli Jätkä. Jätkän hartioilla on hänen pikkuveljensä Pena. Oikealla puolella on Alhoniemen Ransu. Minä olen huipulla. Salmisen Mirnu temppuilee pyramidin vieressä.

MELBOURNEEN!

Australian ilmaston takia Melbournen olympialaiset olivat kesäolympialaisiksi epätavalliseen aikaan, vasta alkutalvesta. Kisat alkoivat 22. marraskuuta ja päättyivät 8. joulukuuta 1956. Voimistelukilpailut pidettiin joulukuun alussa.

* * *

Lentomatka Melbourneen oli siihen aikaan oma lukunsa. Matka kesti kaikkiaan nelisen vuorokautta; koneessa me istuimme yli neljäkymmentä tuntia.

SAS järjesti Pohjoismaiden kaikkien joukkueitten kuljetukset. Meidän lennätettiin Melbourneen kolmessa eri ryhmässä. Kun avajaiset olivat 25. marraskuuta, me menimme sinne pari kolme viikkoa ennen. Tarkoitus oli olla perillä hyvissä ajoin aikaeroon sopeutumisen takia.

Ensin meidät kerättiin Luulajaan. Siellä meidät pakat-

tiin isoon nelimoottoriseen potkurikoneeseen. Samassa koneessa oli tanskalaisia, norjalaisia ja ruotsalaisia.

Kippari ilmoitti taivaalle nousun jälkeen:

– Lennämme Anchorageen, lentoaika on 12 tuntia.

Lentoaika venyi neljääntoista tuntiin. Koko lennon ajan ulkona oli pimeää. Juuri ennen kuin laskeuduimme, kippari ilmoitti, että lentoaika venyi sen takia, kun meiltä sammui yksi moottori matkalla.

– Mutta ei hätää, kahdellakin olisimme pärjänneet.

Alaskan Anchorageessa piti olla vain nopea tankkauslasku, mutta sehän venyi kolmeksi neljäksi tunniksi, kun sammunut moottori piti saada kuntoon. Meillä oli talvi-vaatteet päällä, mutta ei niillä viitsinyt kovin pitkään ulkona kuljeskella: pakkasta siellä oli kolmisenkymmentä astetta. Kun moottori oli saatu kuntoon, kone nousi jälleen.

Kun olimme päässeet jälleen taivaalle, lennettiin taas toistakymmentä tuntia. Enää ei tarvittu toppatakkeja, sillä seuraava välilasku oli Honolulussa Havaijilla. Sinne jäätiin elpymään kahdeksi yöksi.

Ystävystyimme Masan kanssa kivääriampuja Ylösen Vilhoon. Ville oli silloin jo melkein neljänkymmenen. Hän oli maailman kärkeä omassa lajissaan. Hän sai Melbournesta pronssia vapaakivääriammunnassa. Siviiliammattiltaan hän oli autokoulunopettaja Hämeen lennostossa Tikkakoskella. Kun hän jäi toimiupseerin uralta eläkkeelle, hän jatkoi työuraansa kirjaimellisesti Tikkakosken mannekiinina eli Tikkakosken asetehtaan edustajana.

Villen kanssa me kuljimme Honolulussa kimpassa. Masa ja minä ostimme komeat uimahousut ja kävimme uimarannalla pullistelemassa uimahousujemme kanssa.

Kolmas etappi vei meidät Fidžisaarille.

Siellä oli niin sumuista, että iho kastui heti, vaikkei satanutkaan. Kun menimme hotellin baariin, niin eikös vain siellä ollutkin yksi känninen suomalainen. Hän örisi, että hän oli ollut siellä jo jonkun viikon.

– Kamala paikka, mies valitteli.

Fidžistä lennettiin vielä kymmenkunta tuntia, ennen kuin oltiin iltayöstä perillä Kaakkois-Australian Melbournessa. Melbournessa ei enää ollutkaan lämmin. Siellä elettiin alkukevättä. Sää oli lähes koko kisojen ajan suorastaan kylmä siihen nähden, että oli kuitenkin olevinaan kesäkisat. Lämpötila oli välillä vain kymmenkunta astetta.

Olympiakylä oli noin kahdentoista kilometrin päässä kaupungin keskustasta. Kisakylässä oli satoja huvilamaisia paritaloja, joihin meidät majoitettiin. Toisessa päädyssä oli muistaakseni ainakin ampujia; meidän kuuden hengen jumppariporukallamme oli oma pääty, ja minä olin samassa huoneessa Masan kanssa. Valmentajat ja muut olivat erikseen.

Naisten alue oli kisakylän keskellä, rautalankaverkolla aidattu erillinen alue, jonne eivät päässeet muut kuin naiset. Siellä asui myös Suomen joukkueen ainoa nainen erillään muusta joukkueesta. Hän oli meloja Eila Eskola Ruovedeltä.

Kerran kisojen aikaan amerikkalainen naisuimahypääjä oli ottanut joukkueovereittensa mielestä vähän liikaakin kuperkeikkaöljyä voittonsa jälkeen. Kun me menimme pihalle seuraavana aamuna, tämä nainen nukkui tasakattoisen paritalon katolla. Joukkueoverit olivat kantaneet hänet sänkyineen katolle.

* * *

Kun lähdimme ensimmäisenä Melbournen-aamuna kävelemään, minä rupesin keinumaa ja horjahtelemaan ristiaskelilla niin kuin kanniläinen. Menin siitä lääkärin tykö ihmettelemään, mikä helvetti nyt on vialla.

Lääkäri sanoi, että sinäpä et menekään telineille ainaakaan kolmeen päivään lainkaan.

– Sinun keskikorvasi on reagoinut lentämisen paineroihin näin. Et mene telineille ennen kuin kävelet suoraan koko päivän.

Minä pidin kolme päivää taukoa ja palasin telineille. Sen jälkeen minulla ei olekaan ollut vastaavaa kokemusta.

Meidän harjoituspaikkamme oli aivan toisella puolella kaupunkia. Meillä meni melkein puolitoista tuntia yhteen suuntaan, että pääsimme treenipaikalle.

Kerran tulimme Masan kanssa kaksin harjoituksista tai jostain kaupungilta. Vähän matkan päässä portista seisoskeli ihan suomalaisen näköinen jätkä. Me menimme hänen tykönsä ja minä kysyin, onko hän suomalainen.

Olihan hän. Hän sanoi olevansa niin kova urheilufani, että hän oli ottanut pestin laivaan päästäksensä tänne, eikä hänellä ollut juuri rahaa. Minä päätin vähän auttaa maanmiestä. Menin portista sisään ja annoin kisapassini hänelle vähän kauempana aidan raosta. Tämä toistui joka päivä; hän kävi meidän passillamme alueella syömässä koko kisojen ajan.

Kisakylän ruokala olikin aivan mahtava paikka. Kie-litaidon puutteet eivät muodostuneet ongelmaksi, sillä

yksi kokki osasi matkia kaikki maailman eläimet. Elehtimällä ja äänтелеillä hän kertoi, mistä mikin ruoka on tehty.

Kisakylään oli tehty iso suomalainen sauna, jossa oli miehille ja naisille oma osastonsa. Saunanhoitajina oli suomalainen Selväsen pariskunta. Siellä saunassa kävivät suomalaiset ja vähän muutkin. Ranskalaisiakin rupesi käymään. Kun saunaan eksyi myös yksi homo, ranskalaiset kävelivät mielenosoituksellisesti käsi peruksensa päällä.

Yhtenä päivänä kisakylään tuli yhtäkkiä suomalaisia appelsiininviljelijöitä pienillä kuorma-autoilla ja antoi meille isoja laatikollisia pieniä appelsiineja. Niitä oli niin paljon, ettemme me viitsineet edes syödä niitä kunnolla. Teimme vain pienen viillon appelsiineihin ja ryysitimme mehut naamaan ja heitimme lopun pois.

Ahmin niitä jokseenkin eri tavalla kuin vajaat kymmenen vuotta aikaisemmin.

Silloin, vuonna 1948, olin nimittäin syönyt ensimmäisen sotienjälkeisen appelsiinin. Senkin olin joutunut ostamaan salakaupasta Turun torilta, ja se oli maksanut yhden päiväpalkkani verran. Kyllä karvas teli pistää silloin päivän palkka yhteen appelsiiniin, mutta mieli teki niin paljon, että ostin sen. Edellisestä appelsiinista oli sentään aikaa yhdeksän vuotta. Sitten minä menin hotellihuoneeseen ja kuorin sen, ja söin sen hyvin hartaasti, niin pieninä siivuina kuin mahdollista.

* * *

Avajaispäivänä 22. marraskuuta oli helteistä, vaikka muuten ilma oli lähes koko kisojen ajan kolea. Avajaiset pidettiin kisojen päästadionilla Cricket Groundilla. Stadion oli muodoltaan pyöreä, sillä se oli tehty krikettistadioniksi ja siihen käyttöön se myös palautettiin kisojen jälkeen.

Se, että sain marssia kisojen stadionille Suomen edustusasussa, oli minulle yksi elämän täyttymys. Olen minä niin paljon tunneihminen. Avajaiset olivat juhlallinen tilaisuus. Tietenkin ne olivat aivan erilaiset kuin miksi ne ovat myöhemmin paisuneet.

Urheilijat pääsivät katsomaan ilmaiseksi mitä tahansa. Me kävimme Masan kanssa katsomassa muun muassa useamman nyrkkeilyottelun. Nyrkkeilijät kamppailivat samassa West Melbourne Stadium -hallissa, jossa mekin voimistelimme. Ensimmäisen kisaviikon se oli nyrkkeilyhallina, toisen viikon voimisteluhallina.

Olimme kerran ennen nyrkkeilyotteluiden alkua kävelemässä aamuruokailuun raskaassa sarjassa ottelevan Kosken Ilkan kanssa. Hän oli saanut Helsingistä pronssia, mutta tällä kertaa hän putosi ensimmäisellä kierroksella. Ruokajonossa seisojien armottoman iso mies, kaksimetrinen tai vähän yli. Hän oli bulgarialais-nyrkkeilijä Bozhko Lozanov. Ilkka sanoi:

– Saatana, jos toi tulee mua vastaan, niin mää heitän heti pyyhkeen kehään.

Ei onneksi tullut. Häntä vastaan tuli italialainen Bozzano, joka pudotti Ilkan ja eteni itse välieriin saakka. Ilkka loukkasi peukalonsa ottelun aikana eikä pystynyt iskemään kunnolla.

Lozanovin kynsiin joutui venäläinen Lev Muhin, jota

pidettiin raskaan sarjan ennakkosuosikkina. Me kävimme katsomassa heidän ottelunsa.

Ensimmäistä erää ei ollut ehtinyt kulua varmaan kymmentä sekuntia, kun Lozanov veti Muhinin päähän sellaisen heijarin, että minä ajattelen, että mies kuolee. Mutta ei, Muhin selvisi siitä ja juoksi gorillaa karkuun loppuerän. Erätauolla häntä virkistettiin ammoniakilla. Kahdessa seuraavassa erässä Muhin alkoi mätkiä Lozanovia pelkästään vartaloon ja varsinkin pallean ja sai sinne tuhattomasti osumia. Kolmannesta erästä oli nyrkkeilty alle puolet, kun Lozanov putosi kuin kana eikä kyennyt jatkamaan.

Lozanovin nyrkkeilyura päättyi lyhyeen. Isosta koosta ja pelottavasta olemuksesta oli kuitenkin hyötyä myöhemmin: hän näytteli yhdessä bulgarialaisessa elokuvassa roolihahmoa, jonka nimi oli yksinkertaisesti ”golemijat”, suuri mies.

Välieräottelussa Muhin pudotti jatkosta Bozzanon. Finaalissa hän kohtasi amerikkalaisen Pete Rademacherin, jolla oli suomalaisia sukujuuria.

Ensimmäisessä erässä Rademacher mätki Muhinia niin, että Muhin käväisi kanveesissa; seuraavassa erässä Muhin hakkasi yhtä lailla jenkkiä, mutta silti Rademacher oli niskan päällä. Viimeisessä erässä miehet nyrkkeilivät enintään minuutin verran. Sen jälkeen molemmat olivat niin puhki, että he nojasivat vierekkäin köysiin kädet toistensa kaulalla. Tuomari yritti käännetä umpiväsyneitä miehiä nyrkkeilemäänkin vähän. Erä ei ehtinyt paljon yli puolivälin, kun Rademacher julistettiin voittajaksi teknisellä tyrmäyksellä.

Heti kisojen jälkeen Rademacher siirtyi ammattilais-

kehiin. Hän pullisteli sen verran suureen ääneen, että hän pystyy viemään saman tien raskaan sarjan maailmanmestaruuden, että Floyd Patterson tarttui haasteseen. Näin Rademacher pääsi ainoana nyrkkeilyn historiassa ottelemaan heti ensimmäisessä ammattilaisottelussaan maailmanmestaruudesta. Racemacher sai lyötyä Pattersonin kehän pintaan kakkoserässä, mutta vain hetkeksi. Patterson oli lopulta kolmieräisiin amatööriotteluihin tottunutta Rademacheria kovakuntoisempi ja voitti hänet tyrmäyksellä kuudennessa erässä.

Kevyessä sarjassa nyrkkeillyt Pentti ”Isi” Niinivuori tuli hakemaan meidät katsomaan kisojen varmasti parasta nyrkkeilijää välieräotteluun. Unkarin László Pappilla oli jo kaksi kultaa edellisistä olympialaisista, ja näissä kisoissa hän otti kolmannen peräkkäisen kultansa. Välierässä Papp kohtasi puolalaisen konsonanttihirviön Zbigniew Pietrzykowskiin, joka oli varmaan keski-sarjan toiseksi paras nyrkkeilijä. Puolalainen oli samana keväänä onnistunut tyrmäämään Pappin Balkanin kisoissa.

Ensimmäisen erän loppuhetkillä Papp löi puolalaisen suojaavan käden voimalla sivuun ja jatkoi samaa lyöntiä eteenpäin suoraan leukaan. Puolalainen putosi täysin. Tuomari ehti laskea yhdeksään; kongi pelasti. Puolalaiset raahasivat miehen kehän nurkkaan, löivät ammoniakkia nenään ja jäitä päähän. Hän oli koko loppuottelun täysin sekaisin.

László Papp osoitti herrasmiesmäisyytensä. Kahdessa viimeisessä erässä hän ei lyönyt kertaakaan puolalaista. Hän tyytyi vain sipaisemaan kevyitä kosketuksia sinne tänne.

Isi Niinivuori oli samanikäinen kuin minä. Hänen liikanimensä juontui siitä, että hän oli kasvanut lastenkodissa. Niin kauan kuin me reissasimme, hän vei joka reissulta tavaraa Forssan lastenkoteihin. Hän oli niiden isättömille pojille Isi.

* * *

Kolea ilma vaihtui yhden päivän ajaksi kovaan helteeseen. Oli sellainen helle, että asfaltti painui jalan alla. Ja juuri sinä päivänä juostiin maraton. Juoksijoiden lähtiessä Cricket Groundilta lämpötila oli 26 astetta varjossa; kisan aikana lämpö nousi kolmeenkymmeneen.

Menimme Masan kanssa seuraamaan juoksijoiden maaliintuloa stadionille.

En ole koskaan nähnyt kenenkään muun urheilijan maailmassa vetävän itseään niin kuittiin kuin silloin. Veikko Karvonen, joka kuoli nyt 81-vuotiaana elokuun alussa 2007, juoksi siinä helteessä maaliin kolmanneksi valtavalla tahdonlujuudella.

Voittaja oli Ranskan Alain Mimoun. Hän oli algerialainen, mutta edusti Ranskaa, kun Algeria oli vielä silloin Ranskan siirtomaa. 35-vuotias Mimoun tuli maaliin kepein askelin, hölkkäili keskikentälle, hörppäsi juotavaa ja oli kuin suoraan tansseihin lähdössä. Huopamies juoksi hänet kiinni, mutta Mimoun karisti huo- van harteiltaan.

Puolitoista minuuttia Mimounin jälkeen maaliin tuli Jugoslavian Franjo Michalic. Ja vähän yli minuutin hänen jäljessään stadionille raahusti liki 45 asteen kulmassa

Veikko Karvonen. Hän näytti kaatuvan nenälleen joka askeleella, hän oli niin poikki.

Puhuin tätä Vierumäellä yhdessä porukassa, mutta jätkät luulivat taas kerran, että minä liioittelen. Radiosakin oli Pekka Tiilikainen suoraan paikan päältä selostanut, kuinka hyvävoimaisen näköinen Karvonen oli ollut. Mutta me olimme katselleet aivan vierestä. Karvonen tuli siihen porukkaan itse kertomaan, että ei Kallu puhu paskaa, se meni juuri näin. Hän oli hokenut kymmenen viimeistä kilometriä itselleen:

– Maali ei o viä, maali ei o viä, maali ei o viä.

Me olimme Masan kanssa maalin kohdalla katsele-massa. Kun Karvonen ylitti maalilinjan – ”maali on NYT!” – häneltä meni filmi poikki saman tien. Hän makasi aivan maaliviivan toisella puolella turvallaan, ta-ju täysin pois.

Nykyään hänet olisi viety suoraan tiputukseen. Nyt hänet laahattiin keskikentälle ja siellä häntä ruvettiin vilvoittelemaan. Hänet piti saada tolpileen pian, sillä palkintojenjako oli aivan kohta.

Karvonen pystyi nousemaan palkintopallille omin ja-loin. Pelkällä tahdonvoimalla hän seiso i palkintopallil-la sen aikaa, että sai otettua vastaan pronssimitalinsa. Katselimme, kuinka hän puristeli käsiä nyrkkiin ja huojui hiljaa.

Sitten Karvonen astui alas – ja taas lähti taju saman tien. Seuraavan yön rättiväsynyt mies käveli pituus-hyppääjä Jorma Valkaman kanssa pitkin Melbournen katuja, kun jalvoja poltti niin, että hän ei saanut olluk-si paikallaankaan. Seuraavana päivänä häntä autettiin vielä ruokailuun. Ja sitä seuraavana päivänä hän ha-

lusi ensimmäisen lähtijäryhmän mukana kotimatalle, kun oli niin uupunut. Hän ei siis ollut enää päättäjäsissä mukana.

* * *

Voimistelukilpailuja käytiin 3.–7. joulukuuta. Sekä miesten että naisten telinevoimistelut kestivät kaksi päivää. Pakolliset liikkeet tehtiin ensimmäisenä päivänä ja omavalintaiset seuraavana päivänä.

Miesten joukkuekilpailussa oli mukana seitsemän maata. Suomen joukkue taisteli lähinnä pronssista, hopea ja kulta olivat epärealistisia. Neuvostoliitto ja Japani olivat jo etukäteen kiistattomasti vahvimmat maat. Muita maita olivat Saksa, Tsekkoslovakia, USA ja Australia. Saksalla oli kisoissa Länsi-Saksan ja Itä-Saksan yhdistetty joukkue. Lisäksi henkilökohtaisessa kilpailussa oli mukana huippuvoimisteliijoita muistakin maista, kuten Ruotsista, jonka William Thoreson jakoi permannon hopean venäläisen ja japanilaisen kanssa. Olipa Intiallakin mukana kolmimiehinen ryhmä.

Joukkuekilpailussa otettiin kultakin telineeltä huomioon viiden parhaan tulokset. Kun Suomen joukkueessa oli kuusi kilpailijaa, heikoimman pisteet jäivät pois yhteistuloksesta.

Ensimmäinen kisapäivä aloitettiin pakollisilla rengasliikkeillä. Valmentaja Stenman oli sijoittanut Leimuvirran ja Heinosen ensimmäisiksi. Leimuvirta sai 8,75 ja Heinonen 7,85. Alku oli siis aika lannistava. Mansikan Masan vuoro oli kolmantena. Hän teki jo melkoisen

sarjan, pisteet olivat 9,15. Seuraavaksi Lappalaisen Onni sai 8,95.

Saatoin olla renkailla tasollisesti koko kisoissa kaksoismies Azarjanin jälkeen. Valmentaja Stenman pisti kuitenkin minut tekemään viidentenä, ei viimeisenä, mihin joukkueen vahvin mies yleensä pannaan.

Sain pakollisesta liikkeestä 9,30. Ajatellaan tuomarin psykologiaa kisatilanteessa. Jos hän on antanut joukkueen neljännelle miehelle 8,95, niin 9,30 viidennelle miehelle on siitä jo melkoinen nosto. Viimeistä vartenkin pitäisi vielä jättää noston varaa. Minun jälkeeni tullut Lindforsin Benne saikin viimeisenä miehenä 9,45.

Neuvostoliitto tuli renkailla meidän jälkeemme. Heidän heikoinkin rengasmiehensä Šahlin sai 9,35, kun me olimme hakeneet vauhtia 7,85:stä. Japaninkaan joukkueesta kukaan ei jäänyt pakollisissa alle 9,40:n.

Toisena päivänä kaikki suomalaiset onnistuivat renkaillakin niin, että pystyimme jatkamaan taistelua mitalista. Minä sain omavalintaisesta rengassarjastani joukkueen parhaan tuloksen 9,50.

Ei sillä minun sarjallani tietenkään enää tänä päivänä pärjäisi maailmalla, mutta vielä 1970–1980-luvulla sillä olisi nuijinnut ison osan maailman rengasmiehistä.

Kaikki liikkeenä olivat silloin niin sanottuja erittäin vaikeita liikeosia. Aloitin omavalintaisen rengassarjani etuvaa’alla ja tein siitä pikkufritin käsille. Nojavaaka oli myös tällainen harvinainen liike: laskin itseni käsinseisonnasta nojavaakaan. Ruuti kun riitti, niin minulla oli ihan virheettömät, aivan paikallaan olevat renkaat koko ajan. Ne eivät liikkuneet mihinkään.

Sarjaani kuului jo silloin myös kaksi ristiriipuntaa:

kulmaristiriipunta ja tavallinen ristiriipunta. Niitä eivät silloin pystyneet pitämään ketkään muut kuin neuvostoliittolaiset, minä ja pari japsia. Aivan lukkosuorin käsin niitä eivät pitäneet kuin neukat ja minä.

Lisäksi tein frittikäsinseisoonnan melkein suorin käsin. Nykyään sitä tehdään ihan lukkokäsin, mutta eivät minullakaan kädet silloin kovin paljon koukkuun menneet. Käsinseisontani olivat aika kauniita, vaikka itse sanonkin.

Voimistelussa on tuomaripelillä oma osuutensa, ja siinä mielessä tuloksia voi aina jälkikäteen spekuloida ja ihmetellä. Hypyn neljästä tuomarista yksi oli venäläinen ja yksi saksalainen. Yksi oli Sarkany-niminen unkarilainen, neljättä en muista. Kullan jakoivat Saksan Helmut Bantz ja Neuvostoliiton Muratov pisteillä 18,85. Me saimme Masan kanssa 18,55 ja sijoituimme sillä yhdenneksitoista.

Omia hyppyjäni minä en voinut nähdä, mutta kun itse katselin Masan hyppyjä, sekä pakollista että omavalintaista, olin sitä mieltä, että hän oli parempi kuin Bantz ja Muratov. Kuitenkin Masa sai pakollisesta 9,20 ja omavalintaisesta 9,35, kun sekä Bantz että Muratov saivat 9,40 ja 9,45. Itse sain pakollisesta 9,15 ja omavalintaisesta 9,40.

Unkarin tuomari Sarkany tuli jälkikäteen varta vasten meidän kämppillemme näyttämään meille itse antamia pisteitä. Hän oli omissa pisteissään saanut minut ja Masan hypyn kaksoisvoittajiksi ja oli pahoillaan siitä, ettei hän voinut kolmen muun tuomarin klikille mitään.

Kokonaispisteeni olivat 112,20. Hypystä sain 18,55,

permannolta ja rekistä 18,70. Renkailta, nojapuilta ja hevoselta tulivat parhaat pisteet, 18,80. Ero parhaan ja heikoimman telineen välillä oli vain neljäsosapiste.

Henkilökohtaisissa pisteissä olin Melbournessa meidän joukkueestamme paras ja Masa oli kolmas, vain Lindforsin Benne mahtui siihen väliin. Kaikki muut jäivät taaksemme. Silti me olimme siinä sakissa niin kuin huutulaispoikia – mutta kun meitä tarvittiin kumminkin.

12-ottelun tulokset:

1. Viktor Tšukarin, Neuvostoliitto	114,25
2. Takashi Ono, Japani	114,20
3. Juri Titov, Neuvostoliitto	113,80
...	
11. Kalevi Suoniemi	112,20
15. Berndt Lindfors	111,60
20. Martti Mansikka	110,60
22. Onni Lappalainen	110,45
27. Olavi Leimuvirta	109,35
37. Raimo Heinonen	108,10

Joukkuepronssin voitimme tiukan taistelun tulokseksi. Vaikka joukkueemme sisällä olikin selviä tasoeroja, olimme sittenkin suhteellisen yhtenäinen ryhmä.

Meidän eromme joukkuekilpailun neloseen Tšekkoslovakiaan oli 1,85 pistettä. Vähän selvemmin taakse jäi Länsi-Saksan ja Itä-Saksan kova yhdistetty joukkue. Saksalaiset olivat tappiostaan vallan kitkeriä.

Joukkuekilpailun tulokset:

1. Neuvostoliitto	568,25
2. Japani	566,40
3. Suomi	555,95
4. Tšekkoslovakia	554,10
5. Saksa	552,45
6. USA	547,50
7. Australia	477,15

Kilpailun jälkeen koko olympiajoukkueen ylijohtaja Yrjö Valkama tuli käättelemään ja onnittelemaan:

– Menihän se... vaikka ei se niin hyvin mennyt kuin Lontoossa.

Kenraalimajuri Valkama tarkoitti Lontoon olympialaisia 1948, jossa voimistelijat olivat ottaneet hirmuisen kultamitalipotin: sieltä tuli joukkuekulta, henkilökohtainen kulta 12-ottelusta, Huhtasen, Aaltosen ja Savolaisen tasaama kolmoisvoitto hevoselta, kulta hypystä ja vielä kaksi hopeaa ja kaksi pronssia.

Sen verran hänen onnittelunsa otti minua päähän, että vastasin kysymällä:

– Olikos Lontoossa Neuvostoliitto, olikos siellä Japani, olikos siellä Saksa?

Kysyin ja vastasin itse:

– Ei siellä ollut ketään näistä. Ja keitä meidän edellämme muita oli kuin Neuvostoliitto ja Japani. Saksa-kin jäi nyt taakse.

Tuskinpa me olimme tasollisesti ainakaan huonompia voimistelijoina kuin Lontoon juhlitut sankarit kahdeksan vuotta aikaisemmin. Olympiakullat eivät him-

mene, mutta vastus voimistelun maailmassa oli koventunut 1950-luvulla aivan uudelle tasolle. Kaikkea, niin urheilussa kuin rakentamisessa ja missä hyvänsä tässä elämässä; kaikkea rakennettua ja tehtyä täytyy katsoa sitä ajankohtaa vasten, missä ne on tehty, ja missä olosuhteissa. Tätä joukkueenjohtajamme ei ymmärtänyt.

Vaikka hänen kommenttinsa ottikin minua päähän, itse tuloksia kohtaan minulla ei ollut eikä ole kitkeryytä. Ne ovat mitkä ovat ja ne pysyvät.

* * *

Kisojen päättäjäiset pidettiin 8. joulukuuta, lauantaipäivänä. Päättäjäiset olivat haikea tapahtuma. Nyt olivat hienot pippalot päättymässä ja oli aika palata koti-Suomeen ahertamaan uudestaan.

Marssimme stadionille ja sieltä ulos yhtenä isona ryhmänä. Marssiessamme ulos stadionilta kuoro ja sata-tuhantinen yleisö lauloi meille hyvästejä. Sävelmä oli Waltzing Matildasta, Australian epävirallisesta kansallislaulusta, mutta sanat oli kirjoitettu varta vasten päättäjäisiin. Laulussa toivotettiin meille hyvää matkaa:

*Good-bye, Olympians; good-bye, Olympians,
On comes the evening, west goes the day.
Roll up your swags and pack them full of memories,
Fair be the wind as you speed on your way.*

Minun ryhmäni lähti Australiasta kaksi päivää päättäjäisten jälkeen. Pois lähtiessämme meidän matkatava-

ramme punnittiin grammalleen. Painoa sai olla 20 kiloa. Raja oli ehdoton, kaikki ylimääräinen otettiin pois.

Paluulennon reitti ei ollut sama kuin tuloreitti. Urheilujoukkueelle haluttiin näyttää olympiamatkallamme koko maailma. Se oli kerta kaikkiaan hieno matka.

Ensimmäiseksi lensimme Australian erämaan yli Darwiniin. Sen hiekkaerämaan yli lentäminen oli upea luontoelämys. Kun lähestyimme Darwinia, alla oli ensin yksi helvetin iso puu. Sitten oli pitkään tyhjää, sitten kolme neljä puuta, sitten vähitellen enemmän ja enemmän.

Aina kun kuulen Junnu Vainion laulun ”Yksinäinen saarnipuu”, minulle tulee tuo sama puu mieleen. *”Miten sattuikaan sinne juurtumaan, yksinäinen saarnipuu...”*

Darwinissa tankattuamme lensimme ensin Indonesian Jakartaan ja sieltä Bangkokiin ja viivyimme siellä muutaman vuorokauden samalla lailla kuin tulomat-kalla Havaijilla. Olimme Bangkokissa aikaisin aamulla. Meidän vietiin siellä hotelliin. Pistimme Masan kanssa nopeasti hösseliksi ja lähdimme kadulle saman tien.

Kadulla myytiin upeita hopeisia rintakoruja. Ne maksoivat dollarin kappale, ostin niitä kuusi seitsemän. En tajunnut ostaa sen enempää. Kivääriampuja Jorma Taitto, joka oli diplomi-insinööri, osteli vaikka mitä; muun muassa upean hopeisen kahviastiaston, joka sekin maksoi olemattoman vähän.

Olympiakomitean meille teettämät hienot ruskeat kangasmatalaukut tursusivat nyt ihan eri malliin kuin Australiasta lähdettäessä, mutta kukaan ei punninnut meitä enää välilaskuilla.

Bangkokin jälkeen tehtiin tekniset välilaskut Ka-

rachiin ja Abadaniin. Abadanista meidän oli määrä lentää suoraan Roomaan, joten kone tankattiin aivan täyteen polttoainetta.

Meidät pakattiin taas koneeseen. Istuimme Masan ja Ylösen Villen kanssa vierekkäin. Ville kun oli ilmavoimissa, hän oli ollut paljon lentokoneen kyydissä.

Kun kone lähti kiitoradan päästä, se otti vauhtia ja yritti vetää itseään ylös – mutta ei lähtenyt irti kentästä. Se otti lisää kierroksia ja yritti taas, teleskoopit huojahivat pikkuisen, mutta kone pysyi kentän pinnassa.

Kiitoradan pää alkoi jo lähestyä. Koneeseen tuli yhtäkkiä tuplat kierrokset. Ylösen Ville painoi päänsä alas ja käski meitäkin tekemään samoin. Kone meni vielä vähän matkaa ylikierroksilla huutaen, pyörät nousivat maasta ja laskutelineet kolahtivat aivan saman tien sisään. Lentoestevalojen ja koneen väliin ei jäänyt paljon paskaakaan, kun kone nousi taivaalle. Suuronnettomuus oli hiuskarvan päässä.

Ville selitti meille, että näissä moottoreissa on tällainen vara, että ne saadaan kerran ajettua tällä lailla ylikierroksille. Hän sanoi, että tätä ei tälle moottorille saa tehdä kuin kerran; moottori menee varmuudella purkuun tämän reissun jälkeen.

Silloin vuonna 1956 lentohenkilökunta saattoi hyvinkin olla vanhoja sotilaslentäjiä. Kun Rooma lähestyi, kippari ilmoitti, että hän on saanut lennonjohdolta luvan näyttää teille vähän Roomaa. Hän kiersi Rooman päällä, tuli sivusuunnasta kiitorataa kohti – ja kallisti äkkiarvaamatta niin kuin hävittäjäkoneet tekevät. Kone oli niin kyljellään, että valmentajamme Pitsa Stenman putosi penkiltään vyönsä varaan käytävän puolel-

le roikkumaan. Siitä kone sujahti suoraan kiitoradalle kuin hävittäjä.

Ylösen Ville arveli, että sen täytyi olla kapteenin kuitti. Kapteeni kuittasi sillä sen, kun painoa oli kannettu koneeseen niin perkeleesti välilaskujen aikana. Kun nousimme koneesta, sama kapteeni ainakin tuli ovelle naama virneessä sanomaan, että ”minun matkaosuuteni päättyy tähän”. Lentäjä ja miehistö vaihtui, ja Roomasta jatkettiin Kööpenhaminaan. Siinä nousussa ei ollut mitään vaikeuksia, kone nousi kuin tikka, kun polttoainetta ei tarvittu kuin Kööpenhaminaan asti. Kööpenhaminasta lensimme vielä Tukholmaan ja sieltä Helsinkiin.

Suomen kuusikymmenhenkinen urheilijajoukkue oli saavuttanut kolme kultaa, yhden hopean ja yksitoista pronssia. Perillä koti-Suomessa joukkuetta arvosteltiin kehnohkosta menestyksestä. Menneitten vuosikymmenten mitalisateeseen ei enää ollut paluuta. Kilpailu huipulla oli lajissa kuin lajissa kiristynyt.

Itse olin tyytyväinen omiin suorituksiini. Olin tehnyt sen, mihin silloin parhaimmillani pystyin. Olin kuitenkin vielä kehittymässä kohti parastani. Neljän vuoden päästä olisivat Rooman olympialaiset. Sillä välillä aioin tehdä paljon töitä, että olisin niissä parhaimmillani.

VINTIÖT AREENALLA

Isoilla työmailla tällaisissa urakkahommissa eivät kaikki pärjää. Siinä pitää pystyä itse ratkaisemaan ongelmia, ja täytyy olla vähän karvainen sielultaan.

Meillä oli railakoita miehiä, he pärjäsivät. He eivät soitelleet minulle turhan takia, että eivät pääse tekemään töitä, vaan huolehtivat itse, että pääsivät tekemään ja homma tulee valmiiksi. Kaikenlaisten hankalien työnjohtajien ja muiden vastuksien kanssa he tulivat toimeen ja työt tulivat ajallaan tehtyä.

Välisaaren Vesse oli tällaisessa oikein omiaan. Iso mustatukkainen ja kovaääninen mies pystyi tarvittaessa esittämään asiansa uskottavasti. Hän oli etumiehenä eräässä kaapelihyllyurakassa Varkaudessa.

Kuviin oli piirretty, että muurareiden piti jättää kaapelihyllyjen vetämistä varten tiiliseinään aukko. Aukosta piti mahtua kolme hyllyä päällekkäin. Muurarit olivat menneet muuraamaan koko aukon umpeen.

Välisaari meni puhumaan mestarille, että tuo umpi-

seinä nyt tuossa vähän hankaloittaa meidän hyllyhommaamme.

Mestari sanoi, että juu juu. Hän kääsee muurareitaan tekemään siihen aukon. Se on aamuksi tehtynä.

Vesse sanoi omille miehilleen, että me pääsemme sitten huomenna pistämään hyllyt lävitse. Kun pojat menivät aamulla asentamaan hyllyä, ei siellä ollut tehty mitään. Vesse meni uudestaan puhumaan mestarille.

– No nyt minä pistän sinne miehet heti.

Pojat kävivät iltapäivällä katsomassa, mutta mitään ei ollut tehtynä. Aamulla menivät taas katsomaan, ei mitään.

Vesse kävi vielä kerran sanomassa mestarille asiasta. Mestari sanoi taas, että ”joo joo, minä pistän heti miehet”.

Pojat kävivät iltapäivällä katsomassa. Kun ei ollut vielääkään mitään tehtynä, Vesse haki helvetillisen lekan ja hakkasi siihen seinään sellaisen reiän, että hän pystyi kävelemään siitä läpi.

Mestari kun tuli riehumaan Vesselle, Vesse vastasi:

– Kun et sinä saanut sitä reikää aikaiseksi, minä sain. Ja kuinka se leka nyt tuolla lailla sattui osumaankin, että siitä lähti vähän enemmän. Eihän tuommoinen muurattu tiiliseinä paljon kestä.

Muurarit joutuivat varmaan pari päivää paikkaamaan sitä reikää.

* * *

Pahin suustaan oli kyllä Puna-Vili, Sointu Viljanen. Hän oli minulla kesäisin ja viikonloppuisin keikkahom-

missa niin kuin moni muukin maalari. Hän maalasi joskus pylviä minunkin kaverinani.

Kerran olin maalannut Vilin kanssa sellaisia ristikopylväitä, jotka olivat pirun pahoja maalattavia. Minä olin pitänyt niin kovaa tempoa päällä, ettei hän ehtinyt edes sytyttää tupakkaa koko päivänä. Jälkeenpäin hän oli puhunut Laitiselle:

– Saatana, se Kallu mitään maalaa. Sehän vihtoo ne pylvää väriinsä!

Minä en ollut sivelijänä tunnettu, vetelin vauhdikkaasti menemään.

Viljanen itse oli nopea mutta äärimmäisen tarkka. Hän oli kuuluisa nopeudestaan ja tarkkuudestaan. En tiedä, voiko toista niin nopeaa paaraajaa, siis ikkunapuitteitten maalaajaa, ylipäänsä ollakaan. Kun hän osti uuden paksun pensselin, hän leikkasi sen saksilla oikeaan muotoon ja veti sillä ikkunapuitteita yhdellä vedolla. Hän ei joutunut suojaamaan lasia mitenkään; hän veti yhdellä vedolla maalin niin, että se oli puussa kaikkialla siellä missä piti mutta lasissa sitä ei ollut yhtään.

Puna-Vili ajeli joskus liftiäkin. Hän pelkäsi korkealla, mutta pärjäsi jotenkuten sen auton kanssa. Hän ajoi jo Melossa Natikan päällä olevaa liftiämme, vaikka ei hän oikein tuntenut liftin anatomian alkeitakaan. Olkinuoran Huki kertoi, että Viljanen oli hänelle soittanut:

– Mikä tämä on tämä niin kuin niittokoneen teränlaskijan vipu, kun siitä vetäessä kuuluu niin kauhea rohina?

Huki parahti takaisin:

– Älä jukolauta vauhdissa sitä vedä, se on ulosotto.

Viljanen ei sen vertaa tiennyt.

Puna-Vili oli maalari myös elämäntavoiltaan. Kerran-kin hän soitti, että hän tarvitsisi kottia.

– Minkä takia, minä kysyin. – Perjantainahan on tili.

– Minä nyt vain tarvitsisin, hän sanoi.

– En minä nyt tiedä, tarvitsetko sinä, minä sanoin.

– Sinä olet velkaa minulle sen perjantaina tulevan tilin, hän keksi.

– Jaa, no sovitaanko sitten sillä lailla, että kun sinä niitä pylviä maalaat, niin minä tuon joka pylvään juuralle sen verran rahaa mitä se edellyttää. Silloin minä en ole sinulle velkaa.

Vilihin hermostui helvetisti. Mutta minä sanoin, että etukäteenkään en maksa. Kyllä minä muuten kottia annoin työntekijöille, mutta kun Viljasen kotti olisi mennyt viinaan kumminkin, niin en viitsinyt sitä antaa. Vaimollenkaan kun Viljanen ei oikein tahtonut saada rahaa riittämään.

Viljanen oli niin pahasuinen ja muutenkin raskas työkaveri, että hänelle oli vaikea saada työparia. Kerran Vili oli Teiskontiellä maalaamassa puolustusvoimien henkilöstön taloa. Olkinuoran Antsu oli siellä hänen kanssaan eniten. Joku tuli siellä sanomaan Viljaselle, että tämä oli tehnyt vähän vilppiä jossain maalaamisessaan.

Viljanen korotti äänensä:

– Jumalauta, mää oon nyppiny kun piironkia, ja tullaan vielä sanoon.

Hän oli tarkka kunniastaan. Vaikka hän oli nopea, hän ei hutiloanut. Hän maalasi pikkutarkasti kaikenlaiset rakoksetkin, jotka useimmat maalarit olisivat ohittaneet paljon huolimattomammin.

Vähän myöhemmin samalla työmaalla Viljasen paha-

suisuus sai kruununsa, kun Niikkonen tuli työmaalle ja Vili näytti hänelle paikkoja.

– Toikin saatanan mulkku, Puna-Vili osoitti jonkun Karjalasta tulleen evp-upseerin parveketta. – Se tuli kerran sanomaan mulle: ”Mie maalaan, mie muuraan, mie teen kirvestöit. Mie tappaa lintui ja kaiken lisäksi mie oon hiton hyvä tinuri. Mie oon Viipur-miehii.”

Viljanen vuodatti kirouksensa:

– Mikä saatanan maalari se luulee olevansal!

Kaikkea muuta Viipurin mies olisi saanut osata tehdä, muurata ja timpuroida ja tappaa lintuja ja tinata ja vaikka mitä, mutta se ”maalari” oli Viljaselle punainen vaate.

Niikkonen lähti kerran hakemaan maalia ja toi sen ylös Viljaselle. Matkalla Viljasen vihaama karjalaisukko kertoi ohimennen Niikkoselle, että hän oli havainnut parvekkeensa maalausjäljessä jotakin pientä korjattavaa:

– A ku myö iltaa isuimme, mie olin näkevinnää varjoloi tos seinäs. Emäntäkkii näki varjoloi, ja talonmieskin kun kävi, näki varjoloi.

Niikkonen meni Viljasen tykö ja sanoi, että tuolla on muuten ripareita tuon kapitulantin parvekkeella.

– Aja sinne! Viljanen sanoi.

Niikkosen ohjaama lifti ylsi parvekkeelle. Viljanen mulkoi korista, kun ukko juoksi parvekkeelleen. Viljanen sanoi:

– Saatana, minä teen tästä kuin munan. Rekkipensselillä perkele maalaan nuo välitkin. Ja sinä sanot, että täällä on ripareita. Tämä on tehty niin työselityksen mukaan kuin voi vain tehdä. Ei perkele varmaan ole mitään ripareita. Katto nyt itte!

– Niin mutta illalla myö...

– Pirä turpas kiil!

Muija tuli kurkistamaan parvekkeen ovesta, avasi suunsa, mutta ääntä ei ehtinyt kuulua.

– Ja sääkin huara, turpa kiil! Aja Pepe pois.

* * *

Pieniä tähtihetkiä olivat ne kerrat, kun viranomaiset yrittivät panna kapuloita urakkamiesten rattaisiin. Poliisin kanssa, tullimiesten kanssa, verottajan kanssa ja kuntien lotkoselkävirkamiesten kanssa jätkillä tuli monenlaisia tilanteita. Minä puolustin miehiäni niin kuin leijona.

Olkinuoran Antsu maalasi Tampereella yhtenä kesänä paksun pylvään alaosa punaisella Ferrexillä. Joku nainen tuli siihen pylvään luo, hienoissa pitseissään ja valkoinen lierihattu päässä. Ja tietenkin hän iski hattunsa lierin ferrexiseen pylvääseen.

Nainen kutsui poliisit paikalle. Poliisit huusivat pylvään juurelta Antsulle:

– Tulkaa alas sieltä! Lopetatte ne työt ja heti!

Poliisit yrittivät ajaa Antsun pois ja vaativat, että hänen piti vielä maksaa naiselle tämän lierihattu. Vanhempi poliisi oli oikein äreänä.

Antsu soitti minulle ja kertoi tilanteen. Minä sanoin, että odota hetkinen, minä tulen viivana.

Hain kaupungin järjestyssäännöt ja menin niiden kanssa paikalle. Olin minä sen verran pitkään tehnyt pylväshommia ja muuta, että tunsin säännöt kuin omat taskuni. Vihainen hevonen jos tuli vastaan, se kuului

pysäyttää; puiston penkki piti merkitä, jos se maalattiin; mutta sellaista kohtaa ei säännöissä ollut, joka olisi määrännyt merkitsemään maalatun pylvään. Katuvalopylväs on vain sitä varten, että se pitää sitä lamppua, se vain on siinä. Sitä ei kuulu kenenkään pidellä.

Näin minä perustelin tämän asian poliiseille. Vanhempi poliisi jatkoi vielä ärhentelyään, hän päkitti sitä, että kyllä se täytyisi pukittaa. Minä kysyin:

– No käveleksää kaupungintaloo perkele päin, jos se on just maalattu?

Ei sitäkään ruveta ympäriltä pukittamaan, eikä kukaan niin tyhmä ole, että sitä päin kävelisi. Homma sai jatkua siltä erää. Poliisi yritti viedä asiaa oikeuteenkin, mutta ei se sinne päätynyt. Kaupungin järjestyssäännöt olivat meidän puolellamme.

* * *

Koulutimme tietysti myös toinen toisiamme. Minä annoin omia elämänopetuksiani pojille, ja he vuorostaan antoivat takaisin minulle, totta kai.

Yhtenä viikonloppuna Niikkonen ja Vesse pellittivät kahdestaan Kone Oy:n korjaamon. Minä menin maanantaiaamuna heti kuudelta katsomaan, olivatko pojat saaneet homman hoidettua. Olivathan he.

Pojat olivat kaikesta päätellen pitäneet vauhtia. Katselin, että maassa oli siellä täällä ruuveja. Ne olivat julkisivupelteihin käytettyjä aika arvokkaita ruuveja, jotka maksoivat viisikymmentä penniä kappale.

Kiertelin hallia ja keräsin kaikki näkemäni ruuvit talteen. Niitä oli kaikkiaan parikymmentä, siis kymme-

nen markan edestä. Lähdin käymään bensa-asemalla ja vaihdoin kympin viisikymmenpennisiksi. Palasin taas korjaamohallin tykö ja sirottelin ne sinne tänne.

Kun jatkät tulivat seitsemän aikaan töihin, he näkivät viisikymmenpenniset ja poimivat niitä innoissaan.

Kun kaikki oli kerätty, minä kysyin Niikkoselta, montako kolikkoa hän oli löytänyt. Niikkonen avasi kouransa ja laski. Olikohan niitä kuusi tai seitsemän.

– No niin, annas ne mulle. Tosa on sulle niin monta ruuvia.

Samoin tein Vesselle. Pepe ja Vesse huusivat pää pu-naisena:

– Kukaan muu ei voi olla maailmassa tommonen kyrpä kun sää!

Molemmat kirosivat minut maan rakoon. Mutta en minä sen jälkeen nähnyt ruuveja maassa poikien jäljiltä. En minä tiedä, potkivatko he santaa päälle, mutta yhtään en nähnyt.

* * *

Vuosaarella oli yhden työmaan vastaava mestari ollut niin hätäinen mies, että pojat ristivät hänet Maantie-kiitäjäksi, hän meni niin että piip-piip, alta pois. Ker-ran tuli sora-auto paikalle. Niikkonen oli paikalla seuraamassa:

– Mihin tämä kipataan? kuski kysyi.

– Vedä matolle se tonne noin, mestari neuvoi.

Sorakuski ajoi näytetylle paikalle, kuului suhhh ja kaikki hiekka oli kasalla yhdessä kohdassa.

Mestari juoksi paikalle ja kysyi:

– Eksää kuullu saatana, kun mää sanoin, että aja matolle se?

– Eksää o koskaan mattoo rullalla nähny, sanoi jätkä ja lähti menemään.

Kuulin tämän tapauksen vasta Amurin Helmessä elokussa 2007. Aikanaan Niikkonen oli kätkenyt jätkäpojan vastauksen sydämeensä ja onnistui pahalainen käyttämään sen minuun.

Meillä oli kerran urakointihomma maatilarakennuksilla Säijässä. Annoin Niikkoselle tehtäväksi mennä sinne kipillisellä Bedfordilla. Sanoin hänelle, että tie on vähän huonossa kunnossa.

– Ota hiekkaa niin paljon kuin saat säällisesti tuolla Petterillä vietyä ja vedä se semmoiseksi matoksi siihen tielle.

Nämä olivat taikasanat, joita Niikkonen oli odottanut jonkun sopivan uhrin sanovan.

– Juu juu, Niikkonen sanoi ja hymyili sisäänpäin. Hänellä oli repliikki valmiina, jos vaikka sattuisi kippi menemään kerralla suoraan pystyyn.

Menin illalla Säijään katsomaan. Se oli saatana keskellä tietä kasalla se koko viisi kuutiota. Levitin hiekan iltapuhteena kottikärryillä tielle. Seuraavana aamuna huusin Niikkoselle kuin palosireeni.

– Matollean se piti vetää!

– Olihan se matolla, sanoi Niikkonen. – Eksää o nähny mattoo rullalla koskaan?

Eikä seliteltyt sen enempää.

KUN JOKU AURAA TIEN

Olimme esitelleet ensimmäisen Brantomme huhtikuussa 1973. Huhtikuussa 1976 valmistui jo sadas Bronto, se toimitettiin Maalaus Pauli Hietanen Ky:lle Helsinkiin. Syksyyn 2007 mennessä Brontoja on mennyt maailmalle jo noin viisi ja puoli tuhatta.

Yli yhdeksänkymmentäviisi prosenttia lifteistä menee vientiin. Brontoja on nykyään yli sadassakolmessakymmenessä maassa.

Vientikauppa alkoi 1970-luvun puolivälissä Ruotsiin ja Neuvostoliittoon toimitetuilla lifteillä. Kun idänkaupan pää saatiin auki, siitä tuli 1980-luvun puoliväliin saakka yhtiön kivijalka.

Idänkaupan alku on oma kertomisen arvoinen tarinansa.

Vuonna 1975 minulle soitti Konelasta sellainen nuori mies, jonka isä voimisteli aikanaan Elannon Iskussa. Hän kertoi, että Konela haluaisi tuoda maahan enemmän

Ladoja kuin virallisen kauppasuhteen mukaan oli mahdollista. Sen takia he olivat miettineet, mitä he voisivat viedä itään Ladojen vastineeksi. Hän ehdotti, että Konela ostaisi meiltä neljä liftiä ja veisi ne Neuvostoliittoon. Konela saisi lifteistä Avtoexportilta maksun Ladoina ja me saisimme maksun rahana Konelalta. Konela oli jo tiedustellut asiaa Avtoexportilta, joka oli näyttänyt periaatteessa vihreää valoa.

No, totta kai meitä kiinnosti vienti. Me lähetimme tarjouksen, mutta Avtoexportista tuli ehkä noin kuukauden kuluttua kieltävä vastaus. Hinta oli heidän mielestään liian korkea.

Seuraavana vuonna meitä pyydettiin tarjoamaan liftejä uudestaan. Hintamme ei ollut tällä välillä laskenut vaan vähän noussut. Taas kului kuukausi, kunnes meille soitettiin Avtoexportista. Heidän vientipuolensa pääjohtaja Gaspardin on tulossa delegaatioineen Tampereelle silloin ja silloin. Ryhmä tulee myös meidän luoksemme sinä ja sinä päivänä solmimaan tämän liftikaupan.

Semmoinen iso johtaja tulee tänne, surkean näköiseen vanhaan pajaan! Verstas oli mikä oli, sinne oli itse tehty seinälle nostureita. Töitä siellä pystyttiin tekemään, mutta ei se kovin hyvältä näyttänyt.

Ja entäs toimistokämppä sitten, sehän oli pelkkä rimoista ja pahvista tehty viritelmä. No helvetti, eihän siellä ollut tilaakaan hieroa mitään kauppoja.

Menin hätäpäissäni siinä vieressä olevaan Tammenlantorin Syppiin ja kerroin Ranta-ahon Maritalle, että meillä on tällainen ongelma. Pankki antoi meille oman takahuoneensa käyttöön ja järjesti sinne tarjoilut.

Minä hankin meille tulkin, vieraillla oli oma tulkkinsa mukanaan. Oma tulkkimme käänsi meille joka sanan.

Kauppaa hierottiin siis pankin tiloissa, mutta ennen sitä piti tietysti mennä katsomaan myös tuotantotiloja. Toimitusjohtajamme Kauko Tammi rupesi siinä kiertäessämme selittämään anteeksipyytävään sävyyn, että tämä on nyt vain tällainen vanha paja.

Pääjohtaja seisahtui, katsoi tiukasti ja sanoi:

– *Gospodin Tammi*. Neuvostoliitossa on satoja vuosia vanha venäläinen sananlasku: huonossa repussa voi olla fantastiset eväät. Emme me tätä taloa tulleet ostamaan, vaan tätä teidän huipputuotettanne.

Kun paja oli kierretty, menimme sinne pankin takahuoneeseen. Siellä nautittiin tarjoiluista, neuvoteltiin ja väännettiin kättä kaupan yksityiskohdista. Varmaan neljä tuntia meni kaiken kaikkiaan siihen kaupan hieromiseen ennen kuin hinta oli lyöty lukkoon. Gaspardin tilasi kaksi 22-metristä ja kaksi 25-metristä liftiä. Liftien alustoina saimme samalla myytyä neljä Sisua. Pääjohtaja kysyi minulta, minkä auton alustalle minä itse nämä liftit laittaisin. Minä sanoin, että Sisun. Loppujen lopuksi Neuvostoliittoon meni meidän liftiemme mukana neljäkymmentä Sisua.

Ihan lopuksi minä kerroin Gaspardinille, että koska toimitusaika oli varsin tiukka ja kauppa oli näin iso, meidän pitäisi päästä hankkimaan tarvittavia hydraulikkaosia hyvin pian. Kysyin, olisiko meidän mahdollista saada pieni etumaksu näiden osien hankkimista varten. Ja jos olisi, niin millaiset vakuudet meidän pitäisi Konelaan antaa?

Gaspardin katseli minua ja sanoi:

– Suoniemi. Me tiedämme tarkkaan teidän urheilutautanne.

Emme me olleet tätä ennen puhuneet minun voimisteluistani mitään. Hänelle oli ne taustat joku onkinut etukäteen selville. Gaspardin jatkoi:

– Jos joku urheilija on niin paljon pystynyt kiusaamaan meidän miehiämme maailmalla kuin te, niin semmoinen ihminen hoitaa kaikki asiansa kyllä muutenkin.

Kohta oli yhden laitteen hinta meidän tilillämme. Sitä ihmetteli pankkikin. Kun ensimmäinen laite oli saatu toimitettua Viipuriin, tilille tuli seuraavan laitteen hinta. Me saimme etumaksulla rakentaa kaikki neljä laitetta.

Kun rahaa ei liikoja ollut, nämä etumaksut olivat meille yksi pelastus. Tämän kaupan ansiosta Bronto pystyi lähtemään oikein nousuun.

Rakensimme oman ison tehtaan Teerivuorenkadulle Tampereen Raholaan. Se tehtiin varta vasten liftien valmistusta varten. Raholaan päästiin muuttamaan lopputalvesta 1977. Myöhemmin tehdasta on vielä useampaan kertaan laajennettu, ja se on Bronto Skyliftin pääpaikka edelleen.

Liftejä alkoi mennä kaupaksi ja vientiinkin vaikka kuinka. Vuosikymmenen lopussa niitä tehtiin jo melkein sadan laitteen vuositahtia. Teimme isompia ja isompia laitteita. Lopulta me teimme 1970-luvun lopussa ensimmäisenä maailmassa 50-metrisen liftin.

Menin esittelemään tämän 50-metrisemme suunnitelmia kauppa- ja teollisuusministeriöön ja kysymään, josko jonkinlainen avustus olisi mahdollinen, mutta minut heitettiin sieltä ulos. Minua tituleerattiin sähköasentaja Suoniemeksi; kysyttiin, miten sähköasentaja Suoniemi

pystyisi tekemään 50-metrisen, jos amerikkalaisetkaan eivät olleet päässeet kuin 45 metriin.

Siinä kohdassa kauppa- ja teollisuusministeriö olisi kenties voinut hieman olla tukenamme, mutta kun ei niin ei. Kiristimme Laitisen kanssa firman suolivyötä ja satsasimme sen verran enemmän, että lifti saatiin tehdyksi. Sekin tehtiin vielä Sisun päälle, Sisu teki alustaksi mahdollisimman matalaohjaamoisen auton.

Oli sinänsä maailman ihme, että senaikaisilla teräksillä ja muilla materiaaleilla saatiin tehtyä normaalin kuorma-auton päälle näin iso lifti.

* * *

Me omistimme tämän yhtiöryppään yhdessä Laitisen kanssa vuoteen 1979.

Silloin Aaro sai rankan sydänkohtauksen. Hän oli ajamassa autoa kohtauksen saadessaan, ja auto törmäsi Pispalan palokunnan aitaan. Aaro oli siinä tajuttomana jonkin aikaa, kunnes heräsi ja pystyi omin päin ajamaan Raholaan tehtaallemme. Korpisen Timo vei hänet saman tien lääkäriin, ja sieltä hänet passitettiin keskussairaalaan.

Näin loppui Aaron työura. Lääkäri määräsi hänet jättämään firman ja jäämään sairauseläkkeelle. Se oli varmasti oikea ratkaisu. Aaro ehti vielä nähdä 70-vuotispäivänsä vuonna 1991.

Me olimme olleet koko firman vähän yli kymmenvuotisen taipaleen tiivis pari. Yhtiörypäs oli kasvanut niin suureksi, etten minä pystynyt ostamaan Laitista yksin pihalle.

Kauko Tammeen minulla ei muodostunut koskaan kunnon luottamusta, päinvastoin kuin Aaroon. En halunnut jäädä yhdessä Tammen kanssa omistajaksi, vaan päätin, että minäkin jään sivuun samalla kuin Aaro. Myin suurimman osan osakkeistani Tammelle, josta tuli uusi pääomistaja.

Perustin poikani Arin kanssa uuden urakointiin ja vuokraukseen keskittyvän yrityksen, Ari Suoniemi Oy:n, ja jatkoin sen nimissä sitä samaa urakointihommaa, jota olin siihenkin saakka tehnyt.

Tammi laajensi Brontoa ensin kovaa vauhtia, mutta hölmöili niin, että firma alkoi 1980-luvun puolivälissä vajota kohti konkurssia. Idänkaupan hanat menivät kiinni ja länsikauppa oli heikkoa. Pankki määräsi silloin yhtiön Fiskarsille. Minulle soitti vuonna 1987 SYP:n johtaja ja sanoi, että Kallu, myy sinäkin vain ne kaikki loput osakkeesi Fiskarsille, ettei Brontoa tarvitse pistää nurin.

Fiskars osti Bronton ja piti sitä aikansa, kunnes myi sen kesällä 1995 amerikkalaiselle palo- ja pelastusalan jättiyritykselle Federal Signal Corporationille. Vasta Federalin omistuksessa alkoi Bronton uusi huippukausi, joka jatkuu edelleen.

Tänä päivänä Bronto on aivan ylivoimainen yhtiö maailmassa omilla erityisalueillaan. Se keskittyy isoihin urakkalifteihin ja palopuolen lifteihin. Se on liftialalla vastaavanlaisessa asemassa kuin Kone Oy hisseissä tai Nokia matkapuhelimissa.

Nummela Oy:ssä 1960-luvun lopussa sähkömiehen apulaisena uransa aloittanut Esa Peltola on luotsannut Brontoa toimitusjohtajana melkein kymmenen vuotta.

Se on amerikkalaisen pörssiyhtiön mittakaavassa todella pitkä aika. Suomalainen johtamistyyli on purrut maailmalla.

Ja toisin kuin kaupp- ja teollisuusministeriön kaiken-tietävä virkamies 1970-luvun lopulla kuvitteli, Amerikka ei ole liftien valmistuksessa mikään maailman napa.

Fiskarsin loppuaikana korkein Bronto ylsi 72 metriin. Sekin oli silloin maailman korkein. Suomalaiset suunnittelijat ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana tuoneet korkeuteen vielä lähes kolmekymmentä metriä lisää. Näihin jättiharppauksiin ovat olleet vaikuttamassa muun muassa terästen huima kehittyminen ja liftien ohjausjärjestelmien tietokoneistuminen.

Vuonna 2000 Bronto Skylift teki maailman ensimmäisen 88-metrisen liftin, ja loppukesästä 2006 valmistui maailman ensimmäinen 101-metrinen.

Minä kävin kokeilemassa satkua Teerivuorenkadulla seuraavana talvena. Haapaniemen Jokke hyppäsi kyytiin kaveriksi. Hän oli tullut firmaamme töihin vuonna 1974, nykyään hän on siellä liftien koeajajana. Tarutin ohjaimiin ja ajoin liftin sataan metriin ja takaisin. Oli se juhlavaa.

Vaikka minua vähän se ottaakin päähän, että omistus on ulkomailla, niin minä olen todella mielissäni, että Bronto on firmana niin iso kuin se on nyt. Ei meillä olisi Laitisen kanssa ollut mitään mahdollisuutta saada sitä noin pitkälle.

Aivan erityisen tyytyväinen minä olen siitä, että firma toimii Suomessa ja että siellä on jatkilla töitä. Minun ja Aaron perustama firma työllistää tänä päivänä Suomessa suoraan 297 ihmistä Tampereen ja Porin tehtailla.

Alihankkijoiden kautta työllistyy lisäksi epäsuorasti Suomessa ja Virossa yhteensä noin neljäsataa henkeä.

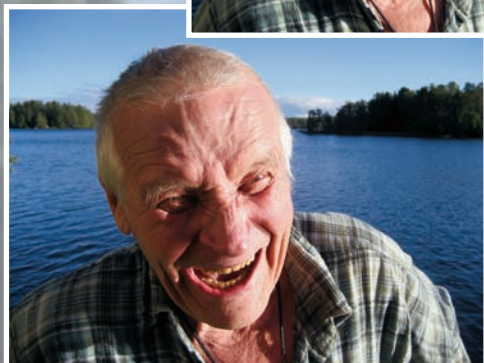
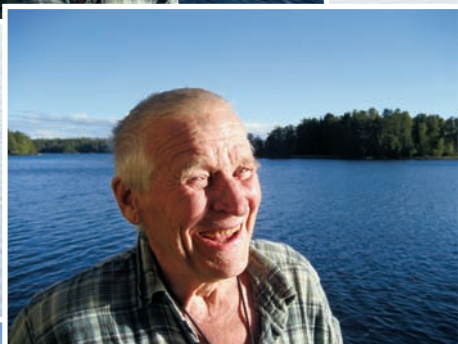
Monet meidän 1960- ja 1970-luvuilla palkkaamamme miehet ovat lisäksi perustaneet omia lifttialan yrityksiään. Monta kymmentä jatkkaa on pystynyt elämään omilla jaloillaan. Moni kaveri lähti omilleen jo minun ja Laitisen aikana, emmekä me sortuneet koskaan tekemään vilperiä näille lähtijöille. Osa heistä on urakkabisneksessä, osa tekee alihankintaa Brontolle, osa valmista omia vähän erilaisia nostimia.

Esimerkiksi Simanaisen Markun minä olin ottanut Erikois-Telineeseen myyntimieheksi vuonna 1972. Loppujen lopuksi hänestä tuli koko yhtiöryhmän kontrolleri. Asikaisen Juha tuli taloon vienti-insinööriksi minun ja Laitisen ajan loppuvaiheissa; Juha oli lopulta koko firman myynti- ja markkinointijohtaja.

Kun Fiskars osti Bronton, Markku ja Juha perustivat yhdessä oman mastolavoja ja rakennushissejä valmistavan yrityksensä, Oy Scaninter Nokia Ltd:n. Sillä heidän omalla firmallaan menee nyt alallaan todella lujaa. Scandlimberit ja Scanliftit suunnitellaan Suomessa ja valmistetaan Puolassa. Yhtiöllä on Puolassa saman verran väkeä töissä kuin Brontolla Suomessa.

Pienistä aluista tämä kaikki on lähtenyt. Niin se on elämässä aina. Kun joku auraa tien, muiden on sitä helppo kulkea, leventää ja parantaa.

**Pesäkoloni on Höytämöjärven
rannalla. Täällä myös nämä
muistelmät on kerrottu.**

VIIMEINEN ISO PONNISTUS

Näitä 1980-luvun lopun ja varsinkin 1990-luvun alun vuodet olivat minulle kivulloisia, koko ajan pahenevia vuosia. Oikea lonkka teki kävelemisestä ja olemisesta ja pelkästä nukkumisestakin vaikeaa. Sain lopulta nukuttua yhtä huonosti kuin olisin yrittänyt nukkua pajavasaroiden paukkeessa.

Lääkäri Markku Härkönen pisti minut vuoden 1992 alussa eläkkeelle. Hän sanoi, että nuo lonkat ovat sen verran romuna ja sinä olet sen verran vanha, että hän kirjoittaa sinulle paperit saman tien.

Hän kirjoitti paperit ja käski viedä ne Kelaan.

Kelan nainen sanoi, että tässä on tällaiset paperit, teidän pitäisi täyttää nämä. Sain, että sinä istut siellä sillä puolella, täytä sinä, minä sanelen. Hän täytti, ja kolmen viikon päästä minulle tuli lappu, että eläkkeenne alkaa silloin ja silloin.

Mutta sitten menikin pari kolme kuukautta, kun Heikki Aho leikkasi Hatanpäällä minun oikean lonkkani.

Se oli alkukevättä; siitä alkoi samalla kuin elämän uusi kevät.

Kun Aho ja muut tulivat leikkauksen jälkeen seuraavana aamuna kierrokselle, minä ylistin:

– Nyt on niin fantastinen olo, etten minä ole viiteen vuoteen nukkunutkaan näin hyvin.

Olin yhtäkkiä siirtynyt viiden vuoden helvetillisestä metelistä absoluuttiseen hiljaisuuteen.

Sanoin Aholle, että minä toin tänne nämä kepit mukani.

– Mutta kun noi saatanan sairaanhoiturit huutavat kuin palosireenit, että en mää saa mihinkään lähteä. Mutta kyllä mää kepeillä kävellä osaan, ei mun tarte tätä jalkaa maahan pistää.

– Ilman muuta te saatte kävellä keppien kanssa, Aho sanoi.

Hoiturit olivat siinä kuulemassa, ja heitähän tietysti otti vähän päähän.

Vielä samana iltana iltaruokailun jälkeen minulla oli vähän hikinen olo. Pompottelin siitä suihkuun keppini kanssa. Olin juuri ehtinyt kääntää suihkun jääkylmälle, kun huoneeseen paukkaa ylihoitaja. Hän katsoo silmät pyöreinä:

– Mitä te siellä teette!

– Eksää näe, mää oon suihkussa.

– Emme me kerkiä teitä täällä...

– Ei mua tarttekaan passata, kato kyllä mää täältä pärjään itsekin.

– Ettehän te...

– Kyllä mää saan vaatteet päälleni, kyllä mää saan sukatkin jalkaani näitten keppien kanssa, kun mää aikani

tässä voimistelen. Älkää nyt ottako murhetta.

– Ette te olisi saanut mennä suihkuun!

– Mää nyt vaan kävin.

Neljä päivää taisin siellä Hatanpäällä olla. Sitten tulin kotiin ja pistin kepit sivuun ja lähdin kävelemään.

Siitä eteenpäin jatkoin painamista firmassa; en ottanut yhtiöltä enää latiakaan, mutta korjasin ja huolsin Brontoja verstaallamme. Koko 1990-luvun lopun tein Järvisen Hanskin kanssa aika rankasti remontteja.

Paimensin myös monenlaisia työmaita. Kone Oy:lläkin esimerkiksi oli vielä parin kolmen kuukauden keikkoja, niin Hangossa kuin Hyvinkäälläkin.

Pari vuotta sitten Hannu Syrjä vaihtoi Coxassa molemmat lonkat. Se Ahon 1992 laittama oli jo ehtinyt kulua loppuun. Nämä ovat niin fantastisen hyvät, ettei tosikaan.

* * *

Siirsin kaikki omat omistukseni firmasta vuonna 2001 Arille. Sen jälkeen hän on vienyt firmaa yksin eteenpäin, ja hyvin on vienytkin. Firma on kasvanut moninkertaiseksi siitä, mikä se oli silloin, kun minä jäin syrjään.

Oma viimeinen iso ponnistukseni urakkapuolella oli keväällä 1999. Yhtä ja toista pienempää olen tehnyt sen jälkeenkin, mutta se oli viimeinen oikein kova ponnistus.

Lähdin siihenkin jo vähän vastentahtoisesti, kun olin ajatellut jo ottaa kevyemmin.

Vesalan Matti soittaa tammikuussa 1999. Hän valvoi Hotelli Kämpin työmaata. Hotellin restauroinnin oli

suunnitellut Sibeliuksen tyttärenpoika Petri Blomstedt, mutta kun hän oli kuollut vuonna 1998, hänen veljensä Severi Blomstedt jatkoi työn loppuun.

Saneeraus tehtiin perinpohjaisesti ja kalliisti. Korjausurakan hinta oli viiden-kuudensadan miljoonan luokkaa. Kaiken piti olla viimeisen päälle luksusta, joten urakoitsijoille asetettiin kovat vaatimukset.

Vesalan päänvaivana olivat julkisivun kuparityöt. Julkisivuun piti laittaa millin paksuisesta kuparilevystä 38 millia leveää paneelia. Hän oli Utsjokea myöten kysellyt, kuka voisi ne tehdä, mutta kukaan ei ollut suostunut.

– Löytäisitkö sinä nyt ketään, joku suostuisi nämä tekemään?

Vesala lähetti kuvat minulle. Sain Lehtisen Tanen Levyneliöstä innostumaan. Minä olin vuosien varrelta häneltä ostanut suurin piirtein kaikki peltiosat, mitä olin urakoissani tarvinnut. Tane suunnitteli poikansa Petrin kanssa, kuinka he saisivat levyt särmättyä.

Toimitimme arkkitehdille sitten mallin, että tämmöisiä täältä Lehtiseltä saisi, ja hän innostui: juuri tuollaisen he haluavat.

– Mutta en minä sitä asentamaan tule, sanoin Vesalalle.

Vähän myöhemmin Vesala soittaa taas:

– Kun ei kukaan lupaa edes asentaa niitä. Etkö sinä nyt millään voisi...

Sanoin, että en minä nyt oikein enää viitsi.

Vesala soitti taas ja maanitteli, ja annoin sitten lopulta periksi. Kokosin pienen porukan. Otin siihen yhdeksi Savijärven Kallen; hän kun on oikein taiteellinen kaveri, niin hänelle tämmöinen Kämpin julkisivutyömaa

oli oikein omiaan. Toiseksi luottokaveriksi otin Koskisen Tarmon, joka oli ahertanut kaverina Armeniassa-kin. Tarmo hankki Hesasta pari omaa tuttuaan.

Tällä porukalla me menimme työmaalle heti pääsiäisen jälkeen huhtikuun alussa 1999. Toukokuun lopussa olivat hotellin vihkiäiset. Siinä välissä me teimme ihan mielettömästi töitä. Meidän piti ensin asentaa paneelit vain pilareihin, mutta töitä vain putosi meidän syliimme yksi kerrallaan. Niinhän me loppujen lopuksi jouduimme tekemään koko helvetin julkisivun kuparityöt.

Tein sen koko puolitoista kuukautta samanlaista 19 tunnin päivää kuin olin tehnyt Melossa tasan kolmekymmentä vuotta aikaisemmin. Nukuimme Tarmon kämpässä aina jonkun tunnin ja sitten taas painettiin. Kun aina tuli lisää ja lisää hommaa ja tavaraa piti saada, venytin omaa päivääni molemmista päistä ja hain tavaraa Tampereelta.

Yhdestäkään laskusta, jonka lähetimme, ei tullut mitään nitinää. Vesala pisti kaiken maksuun. Hän osasi arvostaa sitä, että asiat saatiin ajallaan tehdyksi.

Sikäli kuin tiedän, kaikki muut urakoitsijat myöhästivät sillä työmaalla. Mekin olimme lähellä, mutta ehdimme kuin ehdimmekin. Viisitoista minuuttia ennen määräaikaa saimme pakkimme kiinni.

Teimme siinä lähtöä kotiin, kun hotellinjohtaja Larkin ja pääarkkitehti Blomstedt tulivat kättelemään. He onnittelivat ja kehuivat, kuinka fantastisesti kaikki oli tehty:

– Olette ainoa sakki, joka kehtaa sanoa, että olette tehneet nämä työt.

Kaipa kaikki muutkin Kämpissä urakoineet ovat pis-

täneet sen näkyvästi referenssilistaansa ja ovat mainostaneet sillä itseään polleana, mutta noin sanoivat Larkin ja Blomstedt juuri viikkoa ennen hotellin avaamista.

Vihkiäiset olivat perjantaina 28. toukokuuta. Meidät hälytettiin pieniin lisähommiin vielä vihkiäispäivän iltana. Hotellin pääsisäänkäynnin yllä liehuvia lippuja varten piti saada tehtyä pienet telineet, joilla liput lukittiin tankoihin. Teimme Savijärven Kallen kanssa telineet haponkestävästä teräksestä yöllä Tampereella ja menimme aamuyöstä paikalle asentamaan ne.

Vielä vihkiäisten jälkeenkin tuli pieni lisähomma noin kuukauden päästä. Olin ollut käymässä Järvenpäässä; Rotator esitteli siellä uusia koneitaan. Olin tulossa sieltä kotiinpäin Hämeenlinnan kohdalla, kun Kämpin vastaava mestari soittaa minulle. Rakennusvirasto kuulemma kävi hänen päälleen, kun pääsisäänkäynnin molemmin puolin olevien kaasusoihtujen venttiileissä ei ole mitään suojia.

– Toi Plumstetti sanoo, että sä oot suunniteltu niihin jonkun suojan.

– Emmää mitään suunniteltu o. Mää vaan Plumstetille kerroin, kummosenka mää tekisin, jos mää sen tekisin.

– Sun täytyy tulla tänne nyt.

– En saatana, mää oon menossa kotio.

– Eikun Plumstetti kävi tässä äsken justinsa ja se sanoi, että ne täytyy tehdä nyt. Muuten rakennusvirasto pistää ne kaasuliekit toppiin. Sun täytyy tulla.

Mikä siinä auttoi, minä käännyn ympäri ja ajoin Helsinkiin.

Vastaava mestari oli paikalla, me otimme siinä mitat yhdessä. Palasin Tampereelle ja pyysin yhden tutun

hydrauliikkajätkän, Vauhti-Virtasen eli Virtasen Jukan, kanttaamaan suojat kanssani. Piirsimme luonnokseni pohjalta oikein upeat kuvat suojista. Faksasin ne vielä piruuttani Blomstedtille ja vastaavalle mestarille ja Vesalan Matillekin.

Kirjoitin siihen faksiin alle:

Niin diplomi-insinöörit ja rakennusmestarit, tämmönen tästä nyt tulee. Tämä on vaan tämmöstä Pythagoraan oppia.

Vesala soitti perään:

– Ei noin vittuilla...

Kanttailimme Vauhdin kanssa suojat ja lähdimme pistämään ne paikalleen Helsinkiin. Venttiilit olivat siististi suojassa, ja suojat sai ruuvilla kiinni ja pois.

Kun olimme saaneet ne asennettua, Blomstedt kävi katsomassa ja kehumassa:

– Ne on just siihen sopivat!

VUOSILUKUJA

- 1931 Äite Silja putoaa siivotessaan telineeltä lattialle. Kalevi Ensio Suoniemi syntyy 14. heinäkuuta, kaksi kuukautta etuajassa. Isoäiti Hilma on sairaanhoitaja ja saa pidettyä räätälehen hengissä.
- 1940 Kalevi kertoo Amurin poikasakissa, että Ylöjärvellä on tien varressa metka firma. ”Sen nimi on Nikru. Nik-ru.” Jellaksi kutsuttu poika sanoo, ettei se ole mikään Nikru, se on Nikro. Seuraa tappelu, jossa Kalevi saa turpiinsa. Tappelun jälkeen Jella huutaa: ”Sää oot kuule itte Nikru. Se on sun nimes.”
- 1946 Kesä on Kalevin elämän käännekohta. Kilpa-Veljet lähettää hänet, Ruususen Penan ja Salmisen Mirnun poikien telinevoimisteluleirille Pajulahteen.
- 1947 Kalevi osallistuu ensimmäisiin voimistelukilpailuihinsa. Ne ovat TUL:n poikapäivät, ja Kalevi on alle 16-vuotiaitten sarjassa toinen. Palkintona on pieni tinatuoppi.

Kalevi pääsee sähkömieheksi Branderin kenkätehtaalle.

1948 Kalevi pääsee viemään Ellen kotiin kenkätehtaan joulujuhlista.

1950 Työpaikka vaihtuu. Mäen Onni puhuu Kalevin Tampereen kaupungin sähkölaitokselle. Siellä hän on vuoden 1969 maaliskuuhun asti.

Kalevi voittaa TUL:n alle 19-vuotiaiden mestaruuden, on aikuisten B-sarjan mestari ja lisäksi SM-kilpailuissa B-sarjan hopealla.

Loppukesästä Kalevilla on ensimmäinen edustustehtävä ulkomailla: TUL:n liittojoukkue ottelee Sveitsissä. Matkalla joukkue tapaa Mannerheimin.

1952 Kalevi ja Elle menevät kihloihin. Kalevi lupaa, ettei hän juo ennen kuin täyttää kuusikymmentä. Hän pitää lupauksensa.

Kalevi taistelee paikasta Helsingin olympialaisiin. Hän voittaa voimistelujoukkueen vimeistelyleirillä koko muun joukkueen 12-ottelussa, mutta hänet jätetään silti varamieheksi, koska hän on ”liian nuori”.

1953 Kalevi ja Elle menevät naimisiin. Kunnallispolimestari Häkkisen lukema vihkikaava alkaa: ”Avioliitto on yhteiskuntamme perusta.” Sen jälkeen kysytään tahtomiset.

Kalevista tehdään 22-vuotiaana sähkölaitoksen nuorin etumies.

Kalevi voittaa ensimmäisen Suomen yleismestaruutensa.

- 1954 Esikoispoika Ari syntyy.
- Roomassa pidetään maailmanmestaruuskilpailut. Suomi on neljäs joukkuekilpailussa ja Kalevi kahdeskymmenes henkilökohtaisessa kilpailussa. Paluumatkalla Saksassa Kalevi kantaa joukkueoverinsa, ensimmäistä kertaa elämässään viinaa ottaneen Cronstedtin Jannen selässään kadulta hotellihuoneeseen.
- 1955 Kalevi ei pääse edustamaan Suomea virallisiin maaotteluihin liittoriitojen takia. Hän kuitenkin osallistuu muun muassa Tšekkoslovakian spartakiadeihin ja on niissä kolmas.
- 1956 Kalevi on maailman kovinta voimistelumaata Neuvostoliittoa vastaan käydyssä maaottelussa henkilökohtaisen kilpailun toinen.
- Vuoden lopulla järjestetään Melbournen kesäolympialaiset. Suomi voittaa joukkuepronssin. Kalevi on 12-ottelun yhdestoista ja Suomen joukkueen ykkönen.
- 1957 Poika Arto syntyy.
- Pariisissa järjestetään EM-kilpailut. Kalevi voittaa telinekohtaisen EM-pronssin renkailla, on nojapuilla neljäs ja 6-ottelussa kuudes.
- 1958 Tytär Sirpa syntyy.
- 1959 Kalevi on viidennen kerran voimistelun Suomen yleismestari ja saa omakseen suomalaisen voimistelun arvokkaimman kiertopalkinnon, Jussi Mäntyksen veistoksen Kihlaus.

Kalevi valitaan Tampereen kaupunginvaltuus-

toon. Hän on valtuustossa vuodet 1960–1972.

- 1960 Kalevi ei pääse Rooman olympialaisiin TUL:oon kuulumisen takia. Kaikkiaan neljän vuoden arvokilpailut menevät sivu suun keskellä parasta huippu-urheilijan uraa liittoriitojen takia.

Kalevi kuitenkin voittaa kansainvälisen työväen urheiluliiton mestaruuskilpailut ja on kuudes kansainvälisissä kilpailuissa Prahassa.

- 1963 Kalevi ei enää juuri viitsi harjoitella, mutta on silti renkaiden suomenmestari.

Tampereen kaupungin sähkölaitokselle hankitaan ensimmäinen 13-metrinen lifti. Siitä tulee telineat-turin seitsemäs erikoisteline.

- 1964 Kalevista tulee TUL:n liittovalmentaja. Hän jatkaa valmentajana vuoteen 1968 asti.

Kalevin valmentama Hannu Rantakari voittaa pronssia hypyssä Tokiossa.

- 1967 Kalevin valmentama Lasse Laine voittaa Euroopan mestaruuden permannolla.

- 1968 Tytär Sari syntyy.

Kalevi miettii, että lifteillä urakoinnilla voisi elää yksityisenäkin. Hän perustaa Erikois-Teline Oy:n yhdessä Aaro Laitisen kanssa.

- 1969 Kaleville tarjotaan maaliskuussa kahden päivän keikkaa ja hän päättää heittäytyä yksityisyrittäjäksi. Kaksi päivää venyy puoleksitoista vuodeksi. Kalevi tekee 19 ensimmäistä kuukautta keskimäärin 19 tunnin päivää urakoidessaan Melon voimalaitostyömaalla Nokianvirran rannalla.

- 1972 Telinekeskus (nykyinen Bronto Skylift Oy Ab) perustetaan.
- 1973 Ensimmäinen Bronto valmistuu huhtikuussa. Bronto 207 esitellään Tampereella. Kaleville kerrotaan, että ”ei tommosia tartte kukaan koskaan”.
- Poika Arto kuolee liikenneonnettomuudessa 25. kesäkuuta.
- 1974 Erikois-Telineen miehet pelastavat Kone Oy:n kokonpanohallin työmaan Hyvinkäällä. ”Mikäs helvetin termiittiporukka täällä on riehunut”, ihmetellään työmaakokouksessa, kun valmista on tullut niin paljon ja äkkiä.
- Syksyllä Hangossa termiittiporukka pellittää yhden hallin viikonvaihteen aikana. Urakkapuoli alkaa tuoda firmaan rahaa niin, että oma lifttien valmistus pääsee toden teolla käyntiin.
- 1979 Yhtiökumppani Aaro Laitinen joutuu jäämään sairauseläkkeelle. Myös Kalevi päättää myydä osuutensa yhtiöryppästä. Kalevi perustaa poikansa kanssa uuden yhtiön, Ari Suoniemi Oy:n, ja jatkaa urakointia lifteillä ja ilman.
- 1981 Kaleville myönnetään Suomen urheilun hopeinen ansiomitali kullatuin ristein.
- 1983 Kalevi on kaksi vuotta Tosnossa Neuvostoliitossa rakentamassa maailman suurinta rautatievaunujen korjaamokeskusta. Kun pääurakoitsija Haka järjestää grillijuhlat, niihin saavat osallistua vain Hakan työntekijät. Kun aliurakoitsija Suoniemi järjestää grillijuhlat, niihin saavat tulla kaikki.

- 1984 Ensimmäinen lapsenlapsi syntyy. Antin jälkeen syntyvät myös Santeri, Aleksi, Hanna, Anniina ja Aki-Jussi.
- 1989 Ari Suoniemi Oy toimittaa Rakveren Lihakombinaatin rakennustyömaalle kaikki tarvittavat liftit. Niitä on työmaalla loppujen lopuksi viitisenkymmentä.
- Kalevi ihmettelee, miksei työmaalla ole yhtäkään faksia. Hänelle kerrotaan, että ”Neuvostoliitossa ei toimi faksi”. Kalevi ei usko, vaan panee faksin toimimaan. Muut aliurakoitsijat kiikuttavat hänelle paperinsa faksattaviksi.
- 1992 Kalevi lähetetään lonkkiensa takia eläkkeelle. Kuluu muutama kuukausi ja Kalevin toinen lonkka vaihdetaan. Eläkeläinen jatkaa työntekoa niin kuin ennenkin, mutta ei ota enää palkkaa.
- 1999 Kalevi on kansanedustajaehdokkaana eduskuntavaaleissa.
- Viimeinen iso urakka on Hotelli Kämpin julkisivutyömaa. Pakin kannet pannaan kiinni viisitoista minuuttia ennen määräaika. Hotellinjohtaja Larkin ja arkkitehti Blomstedt tulevat kiittämään ja sanomaan, että ”olette ainoa sakki, joka kehtaa sanoa, että olette tehneet nämä työt”.
- 2000 Elle kuolee 4. tammikuuta.
- Syksyllä Kalevi valitaan kaupunginvaltuustoon kaudeksi 2001–2004.
- 2001 Kalevi myy omistuksensa Ari Suoniemi Oy:stä. Ari jatkaa yksin.

Sampolassa pidetään isot 70-vuotispippalot. Niissä on kaikilla kivaa.

2006 Kalevi tapaa Norjassa Cronstedtin Jannen ensimmäisen kerran vuoden 1954 jälkeen. Janne vahvistaa epäileville tuomaille, että Nikru kantoi hänet kämpille.

2007 Kalevin perustama Bronto Skylift Oy Ab on maailman johtava isojen henkilönostimien valmistaja. Joku ilmeisesti tarvitsee myös pieniä Bronto 207:n tapaisia nostimia, sillä niitä ja niiden kopioita on maailma täynnä.

Työnteko maittaa edelleen. Muuten ei aika kulu ja maata ei viitsi.

HENKILÖHAKEMISTO

- Aaltonen Paavo 122, 214,
221
Aarnio Mikko 468
Abrahamsson [esimies
Suur-HOK:ssa] 196–198
Aho Anja 460
Aho Heikki 430–432, 460
Aho Martti 460
Ahonen Rauno (Rane)
136–141
Ahonen [opettaja Messu-
kylän Yhteiskoulussa]
321–322
Airo Aksel 131
Alanne Emil (Nyrkki-Ee-
meli) 72–75, 439
Alanne Kalevi 72–73
Alhoniemi Rauno (Ransu)
80–81, 92, 111, 139, 167,
241–243, 444, 447–449,
kuvaliite 1
Amerikanpaanari [saunan-
pitäjä Amurissa] 59
Aro Reijo (Reepo) 80, 82,
91, kuvaliite 1
Asikainen Juha 382
Auer Aarne (Arska) 254–
256
Aura Marjatta 320, 322,
324–325
Auvinen Harri 291, 299–
300, 352, kuvaliite 2
Azarjan Albert 188, 211,
229, 427–428, kuvaliite 1
Avellan Väinö 58
Backman [ylilääkäri Hatan-
pään sairaalassa] 183
Backman Gustaf Albert
40

- Bantz Helmut 212
 Blom Martti (Mara) 113,
     386, 397, 463
 Blomstedt Petri 433
 Blomstedt Severi 433–
     436, 475, kuvaliite 2
 Bozzano Giacomo 205–
     206
 Brander Kustaa 101, 160
 Bubka Sergei 126

 Čáslavská Věra 237, 441
 Cronstedt Jean (Janne)
     238–240, 472, 476, ku-
     valiite 2
 Cronstedt Gerd 239–240

 Dzneldadze Roman 98

 Ehrnrooth Adolf 140
 Ekman Eugen 228
 Eloranta Esko kuvaliite 1
 Enegren [opettaja Aleksan-
     terin koulussa] 72
 Eskola Eila 202

 Fagerholm, Karl-August
     143
 Fock, Herbert (Fokki) 182

 Gaspardin [Avtoexportin
     johtaja] 376–378
 Graeffe Gunnar 310–311
 Grönlund Tuomo 134–
     136

 Gulakov Anatoli 44, 124
 Gustafsson Jukka kuva-
     liite 2

 Haapaniemi Jouko
     (Jokke) 381
 Haaranen Tarja 390, 443
 Halme Pekka 73–74
 Hanhirova Ahti 352–353,
     357
 Harju Into 75–76, 356
 Harju Raimo (Rami) 356
 Hautamäki Uuno (Unne)
     122
 Heino (Manko) 80–81
 Heino Reino (Reska) 112,
     156, 232, kuvaliite 1
 Heinonen Kari 113, 157,
     kuvaliite 1
 Heinonen Raimo (Raikka)
     199, 210, 222–223, 238–
     240
 Helander (Paska-Helante-
     ri) 296
 Helen Einari (Papney,
     Pappa) 106–110, kuva-
     liite 1
 Helen Olli 107
 Hellström Olavi 386–387,
     389
 Herlin Antti 344
 Herlin Heikki 343–344,
     347, 386
 Herlin Pekka 344
 Herva Heljä 421–423

- Hietala Toivo 163, 175,
266
- Hirvonen [rakennus-
mestari Icopalissa] 331
- Hjorth Ilmari 280–282
- Hokkanen Reijo (Repa)
57–58
- Holm Jorma 33–34
- Holm Martti 33
- Holm Siiri 33–34, 51
- Huhtanen Veikko (Veka)
91, 122, 214
- Huttunen Leo (Leksa) 237
- Häkkinen Heikki 166, 471
- Härkönen Markku 430
- Irjanne Janne 90–91
- Isinbajeva Jelena 126
- Janhunen Aarne 346–348
- Janhunen Matti 348
- Jašin Lev (Musta hämä-
häkki) 44, 124
- Jella [amurilaispoika] 63,
470
- Johansson Leo 133, 146–
147
- Jokinen Veikko (Torvisuu)
59–61, 63
- Jokipaltio Pekka (Joki-
Pekka) 144–145
- Järvinen Hannu (Hanski)
289, 432
- Järvinen Toivo (Topi) 85,
194
- Kaiho Tauno (Tane) 100,
439
- Kairtamo Raimo 267
- Kaksonen Matti 90, kuva-
liite 1
- Kanerva Timo (Timpa)
113
- Kangasniemi Taisto (Tatu)
97, 123–124, kuvaliite 1
- Karkia Matti (Masa) 313
- Karvonen Veikko 208–
210
- Kataja Saimi (Anoppi)
161
- Katjos Arto 414–415
- Kauhanen Olavi 227
- Kauppila Olavi 229, 266,
438
- Keiramo Hannu 307
- Kekkonen Brita 143
- Kekkonen Taneli 143–144
- Kekkonen Urho 228, ku-
valiite 1
- Keskinen Hilja 70
- Kestola Otto 222–223
- Kiiski Kimmo 468
- Kinnunen Matti 280, 291
- Kivi Aleksis 456, 467
- Kivijärvi Matti 269, 276
- Kivinen Erkki (Muti) 59–
61, 63, 99–101
- Kivinen Antti (Jallu) 313
- Klinge [kokelas Santahami-
nassa] 142–144
- Koivisto Esko 113

- Koivisto Risto 113
 Koivunen Riku kuvaliite 2
 Koponen Aarne (Kääkkä) 261–263, 358
 Korhonen Allan 81
 Korhonen Arvo 81
 Korpinen Timo (Mynkki) 289–291, 298, 314, 331, 379
 Koskenniemi Markku 266
 Koski Ilkka 205
 Koskinen Pauli 81
 Koskinen Tarmo 427, 434
 Kouvo Kasper 468
 Kummola Kalervo (Kale) 97
 Kupi Kauno 57
 Kurki [urakoitsija] 311
 Kuusisto Mauno 83

 Laakso Tapani (Tapsu, Sukupuoli-Laakso) 248, 294, 331
 Laapotti Jaakko (Jaska) 445, 447
 Lagetko Anatoli 397
 Lahtinen Alviina 23–24
 Lahtinen Pentti (Pena) 386
 Lahtinen Rikhard (Riku) 23
 Laine Aaro 226
 Laine Lasse 113, 157, 473, kuvaliite 1
 Laine Vilppu 81

 Laitinen Aaro (Laitsu) 20, 114–115, 264–266, 270–271, 287, 289, 291–292, 301–302, 308–309, 312, 327–329, 332, 338, 346, 363, 379–382, 473–474, kuvaliite 2
 Laitinen Kalevi 221
 Lampinen [ratavirtija] 26
 Lappalainen Onni (Onska) 198, 211, 213
 Lappo Osmo 445–447
 Larkin Leon 434–435, 475, kuvaliite 2
 Latva Pekka (Lateksi) 280, 282, 466, kuvaliite 2
 Launio Fa 11, 69–70
 Launis Vilho (Ville) 223
 Laurikainen Eero (Luru) 296, 370–373, 387, 412
 Laurila Frans (Ranse) 149, 151–152, 164–165
 Lauttio Mauno (Manu) 166
 Lehmus Reino 81
 Lehtimäki Aarre 468, kuvaliite 1
 Lehtinen Jaakko (Jaska) 45–48, 53
 Lehtinen Kaarlo (Kalle) 117–118, 175, 257
 Lehtinen Olli 90, 117–118
 Lehtinen Petri 433
 Lehtinen Tauno 433, 446
 Lehto Jarmo 113

- Lehto Pertti 113, kuvaliite 1
- Leimuvirta Olavi (Pipe) 199, 210, 213, 222–223
- Leiniö Matti 100, 439
- Leino Aino 58
- Leino Aki 58–59, 443
- Leino Jussi 58
- Leino Oiva 58
- Lempinen Kaino (Kaikka) 128
- Lilja Markku 110
- Lilja Pentti 110, 254
- Lindell (Linteska) 34–36, 51
- Lindell Elvi 34, 36–37
- Lindell Martti (Tiru) 112, 156, kuvaliite 1
- Lindell Ossi 34, 36–37
- Lindfors Berndt (Benne) 198, 211, 213
- Lindroos Arto 317–318, 325
- Linna Alli 81
- Linna Väinö 31
- Lisko Simo 57, 159
- Lisko Lea 159
- Lozanov Bozhko 205–206
- Luukkanen Jatta 293, 341, kuvaliite 2
- Löf Martti (Masa) 339
- Lönnrot Aulikki 37–38
- Mannerheim Carl Gustaf Emil 129–131, 471
- Mannonen Olavi 393–394
- Mansikka Maire (Maikki) 187–188, 247
- Mansikka Martti (Masa) 98, 108, 111–112, 116, 156, 187–189, 198, 201–203, 205, 208–213, 216–217, 227–228, 247, 468–469, kuvaliite 1
- Mansikka Pauli (Pate) 111–112, kuvaliite 1
- Mattila Eino (Eppu) 78–79, 85, 106
- Mattila Otto 268–271, 273–277, kuvaliite 2
- Mellin Erkki 280–282, 301–302
- Merta Paavo 117
- Metsämäki Pirkko 112
- Mieto Juha (Mietaa) 125
- Michalic Franjo 208
- Mimoun Alain 208
- Mišakov Alexander 191
- Muhin Lev 205–206
- Muratov Valentin 118–119, 188, 190, 212, 441–442, kuvaliite 2
- Muratova Sofia 119, 441–442, kuvaliite 2
- Mäki Olli 227
- Mäki Onni 103, 156, 223, 471
- Mäki Seppo 83
- Mäkinen Anja 158

- Mäkinen Eino (Eikka) 98,
kuvaliite 1
- Mäkinen Jenny 158
- Mäkinen Mirja 158
- Mäkinen Rauno (Rane)
79, 97–98, kuvaliite 1
- Mäki-Soini Ariel 126
- Mänttari Aarne kuvaliite 1
- Mäntynen Jussi 219,
472
- Määttä Toivo (Toikka)
93, kuvaliite 1
- Naparstok Ester 124
- Niemi Aimo (Apa) 136
- Niemi Väinö (Väpi) 102–
103, 439
- Nieminen Kalle 404
- Nieminen Mauno (Mane)
83–84, 114, 116, 118,
123, 169, 188, 193–194,
223, 232, 237, kuva-
liite 1 ja 2
- Nieminen Pentti 71
- Nieminen Tyyne 23,
25–26
- Niikkonen Pertti (Pepe)
292, 295, 300, 310, 329–
331, 336, 339–342, 354,
357, 365, 367–374, kuva-
liite 2
- Niinivuori Pentti (Isi)
207–208
- Niittymäki Helge (Vikkela)
133, 164
- Niittymäki Pentti (Pena)
43, 401
- Niska Pekka 335
- Noroma Mauri 220
- Noutia Esko 312
- Nummela Erkki 251, 307
- Nummela Kustaa 249
- Nummela Veikko 251,
307
- Nummela Vilho (Ville)
249–251, 257, 307, 392–
394
- Nummelin Pauli 251, 257,
311–312
- Numminen Esko 169, 173
- Nuutero Keijo 308–310,
313, 315
- Nyman Paul (Poli) 97,
kuvaliite 1
- Ojanen Mauri 103, 148–
149, 152–154
- Ojonen Pekka 187
- Okero Matti (Masa) 400
- Olkinuora Anna-Liisa
358, 468
- Olkinuora Antero (Antsu)
299, 364, 366, kuva-
liite 2
- Olkinuora Huugo (Huki)
294, 299, 317–318, 332,
349–350, 358–359, 363,
468, kuvaliite 2
- Olkinuora Pauli (Pinte)
299

- Olkkonen Sakari (Saku)
199, 222–223, 297
- Ono Takashi 213
- Paananen Soini (Soikke)
397, 400–401, kuvaliite 2
- Paavola Pekka 391, 443
- Padzior Kazimierz 227
- Pajarinen Maija 468
- Paju Einari (Eikka) 90
- Palolampi Erkki 223–224,
226
- Papp László 207
- Pasi Jarmo (Jampe) 296,
341
- Patterson Floyd 207
- Peeter [työntekijä
Rakveressa] 418,
421–424
- Peltola Esa 380
- Peltomäki Anselm (Ansu)
134–135, 154
- Peltonen Pentti (Pelle)
112, kuvaliite 1
- Peni Mauno 387–388
- Peni Raili 387–388
- Petrov [pääkontrolli
Tosnossa] 402–407
- Pietrzykowski Zbigniew
207
- Pihlaja Lauri 66, 85, 106
- Pihlaja Seppo 66
- Pirttinokka Nina 390, 443
- Polotnikov [kuljetuspäällik-
kö Tosnossa] 408–410
- Polyák Imre 98
- Poramo Emil 146–147,
151, 165, 251
- Pulkkinen Riitta 443
- Puustinen Erkki 98, kuva-
liite 1
- Rademacher Pete 206–207
- Rajala-Rinne Greta kuva-
liite 1
- Ranta Karl (Kalle) 389
- Ranta-aho Marita 376
- Rantakari Hannu (Hanski)
112, 156, 227–228, 232,
473, kuvaliite 1
- Rantakari Ritva (Ritu) 232
- Rantalahti Kari (Karkko)
297–298, 300, 314–315
- Rantanen Raimo 308
- Rantanen Turjo 333–334,
338
- Ratinen Hannu (Hanski)
62, 66
- Ratinen Helvi 62
- Rautanen Mika 468–469
- Reiman Jaakko 340, 370
- Rinne [komisario] 171
- Roihuvuo Raimo (Rami)
137–138
- Rousu [konna] 62
- Rove Olavi 221
- Ruusunen Kalevi (Jätkä,
Kallu) 56, 80–82, 91,
111, 196–197, 223, 226,
kuvaliite 1

- Ruusunen Pentti (Pena)
56, 80, 85–86, 89, 92,
105, 470, kuvaliite 1
- Räsänen Pauli 83
- Räsänen Pauliina kuva-
liite 2
- Rödel Kurt 108–109, 226
- Saarvala Ale 220–221
- Šahlin Boris 190–191,
211, 228–229, 441–442,
kuvaliite 1 ja 2
- Šahlina Larissa 441–442,
kuvaliite 2
- Salama Hannu 290
- Salmi Pentti (Pallo-
Pena) 73
- Salminen Eino (Voimis-
telu-Eppu) 78–79, 81,
85, 106
- Salminen Matti 391–393
- Salminen Pentti (Mirnu)
80–81, 85–86, 89, 91–92,
105, 470, kuvaliite 1
- Salminen Martti 58–59
- Salminen Veli (Veppeli)
112
- Salonen Kari 17
- Salonen Ossi (Amirossi)
335, 337
- Salonen Pentti 64–65
- Salonen Vappu 165
- Salsola Olavi 97, kuva-
liite 1
- Saravuori Aino 71
- Sarkany I. 212
- Savijärvi Kalle 297–298,
310, 337, 359–360, 386,
411, 433, 435, kuvaliite 2
- Savolainen Hanna 162
- Savolainen Heikki 214,
220
- Savolainen Juho 160, 166
- Seeste Esa 221
- Selvänen [saunanpitäjä
Melbournessa] 204
- Seppälä Aulis 34
- Seppälä Erkki 33
- Seppälä Margit 33–34, 38
- Seppälä Lydia (Lyyli) 29–
32, 34
- Sibelius Jean 433
- Sihvonen Aarne 155,
400–401
- Simanainen Markku 382
- Sinisalo Soini 43, 401
- Sinisalo Veikko 83, 453–
456, 458–459
- Sipari Osmo 394
- Siponen Ossi 347
- Siuro Antti 397
- Siuro Jussi 396–397
- Sjöholm, Asser (Asseri)
127
- Sjölander Robert (Rosvo-
Roope) 329–330, 445
- Snell Virpi 390
- Sotornik Leo 237
- Soukkanen Jouko (Jokke)
222, 297

- Starck Juhani (Jussi) 294–295, 298, kuvaliite 2
- Stenman Birger (Pitsa) 190, 210–211, 217
- Storhaug Åge kuvaliite 2
- Suomi Åke 128
- Suominen Ensio 458
- Suominen Ilkka 425
- Suoniemi Aki-Jussi 439–440, 475, kuvaliite 2
- Suoniemi Antti 223, 439, 475, kuvaliite 1 ja 2
- Suoniemi Ari 170, 174–177, 184, 230–231, 320, 322, 325, 342, 380, 385–386, 413–416, 432, 438, 469, 472, 474–475, kuvaliite 1 ja 2
- Suoniemi Arto 177–178, 195, 230–231, 257–258, 261, 317–327, 472, 474, kuvaliite 1
- Suoniemi Ellen (Elle) 11, 20, 24–25, 36, 159–163, 165–167, 170–172, 179, 181, 184–185, 195, 241, 247, 271, 274–276, 311, 318, 322, 324, 437–440, 446, 459, 471, 475, kuvaliite 1
- Suoniemi Hanna 439, 475, kuvaliite 2
- Suoniemi Hilma 24, 39–40, 46, 50, 470, kuvaliite 1
- Suoniemi Kauko (Kinku) 235–236
- Suoniemi Sari 177, 322, 473
- Suoniemi Silja 15–16, 18, 20, 22–25, 30, 33, 40, 42, 48–51, 53, 70–71, 77, 86, 99, 158, 161, 163, 165–166, 179, 181–184, 470, kuvaliite 1
- Suoniemi Tuovi 15, 20, 24–26, 33, 50, 68, 71, 74, 158, 161, 179, 181–183, kuvaliite 1
- Suoniemi Vilho (Ville) 15–16, 18–23, 26–27, 33, 37, 39–53, 63, 71, 77–79, 85, 91, 158, 163, 183–184, 235, kuvaliite 1
- Syrjä Hannu 432
- Syrjä Jukka (Jussi, Reuna) 385, 397, kuvaliite 2
- Syrjä Unto 37
- Syväjärvä Kusti 312
- Särestöniemi Reidar 286–287
- Särkilampi Heikki (Hessu) 297–298, 300, kuvaliite 2
- Söderman Jorma 168–171, 173–174
- Taipale (Mörsökorva) 335–338
- Taitto Jorma 216

- Talvio Tapio (Tappi) 113,
kuvaliite 1
- Tammi Kauko 312, 377,
380
- Tamminen Aarre (Aaretti)
331–332, 334, 344–346,
348–349, 385, 447
- Tanner Aimo 221
- Tervonen Onni (Onni
Gideon) 231
- Teräsvirta Einari 221
- Tiilikainen Pekka 209
- Titov Juri 213, 441
- Thoresson William 210
- Toikka Heikki 107,
123, 238–240, kuva-
liite 1
- Toikka Jukka 112, kuva-
liite 1
- Toikka [luutnantti Santa-
haminassa] 144–145
- Toivonen Heimo
(Hemppa) 393
- Tomperi Emil 102, 439
- Tšukarin Viktor 213, 439
- Tulijoki Tapio 461–462
- Tuominen Teuvo 75
- Tuominen Vesa (Vente)
155
- Tuomioja Jussi 140–141
- Tuutijärvi [huoltoaseman-
pitäjä] 337
- Ulkuniemi Anniina 439–
440, 475, kuvaliite 2
- Ulkuniemi Aleksi 439–
440, 463, 475, kuvaliite 2
- Ulkuniemi Santeri 439–
440, 475, kuvaliite 2
- Ulkuniemi Sirpa 177, 230,
257, 261, 307, 322, 439,
472, kuvaliite 1
- Uosikkinen Martti (Make)
107, 220–221
- Vainio Juha (Junnu, Watt)
216
- Valkama Jorma 209
- Valkama Yrjö 214–215
- Varpio Yrjö 455
- Vesala Matti 331–333,
338–339, 345–347, 350,
432–434, 436, 444, 447–
448, 449
- Vesterbacka Hannele
468–469
- Vesterbacka Leo 468
- Vesterbacka Marko 467,
469
- Wigren Yrjö 16–17
- Viiniruukku [sähkömies]
314
- Viita Lauri 67, 242–243,
287, 324, 453–457
- Viita Seppo 468
- Viljanen Sointu (Puna-Vili)
362–366
- Virkkunen Matti 309
- Virta Timo (Timpa) 57,
159

Virta Eila 159
Virtanen Jukka (Vauhti-
Virtanen) 436
Viskari Kalevi (Viski) 91,
173
Vähä-Mustajärvi Mauri
463
Välisaari Veikko (Vesse)
294, 298, 317–318, 331,
341–343, 352, 356, 361–
362, 367–368, 372, kuva-
liite 2

Yläanne Vilho (Ville) 103,
439
Ylönen Vilho (Ville) 201,
217–218

Åkerlund [Kalliokatu 19:n
asukas] 34

Äikäs Sauli 400, 408, 410

Tietokirjailija Marko Vesterbacka on antanut Nikrun muistelmille kirjallisen muodon.

Vesterbacka on erikoistunut yritysten tarinoin ja yrittäjien elämäkertoihin. Yhdessä Tapio Järventien ja Kalle Mäkelän kanssa hän toimitti laajan teossarjan *Kahdeksantoista metriä – Tarinoita Tampereelta* (Pesämuna Oy 2006), jossa kerrottiin Tampereesta elinkeinoelämän näkökulmasta. Vesterbacka kirjoitti muun muassa Lokomosta, Insinööritoimisto Comatecista, Tampereen teknillisestä yliopistosta, Teknologiatekniikka Hermiasta ja Bronto Skyliftista.

Hermian entinen toimitusjohtaja Olli Niemi puhui julkistamistilaisuudessa:

”Tämä on aivan upea kirja.

Olin neljätoista vuotta Hermiassa, ja sen neljätoista vuoden aikana minusta kehittyi Hermian tarinan kertoja. Satoja kertoja kerroin, mitä tämä lafka, Hermia, tekee. Jossakin vaiheessa tuntui siltä, että olisi pitänyt pistää ylös ne jutut.

Ja sitten kun minä luin tuon Vesterbackan Markon kirjoittaman jutun, minä olin aivan haltioissani.

Että joku osaa kirjoittaa tuolla tavalla!

Minä olin ylpeä, hirveän ylpeä siitä työstä, ja siitä tavasta millä se oli tehty.”

Tätä kirjaa on odotettu. 1950-luvun paras suomalainen telinevoimistelija ja Bronto Skyliftin perustaja muistelee värikästä elämänsä urheilijana ja yrittäjänä.

Kalevi Suoniemi eli Nikru oli voimistelijana vahva kaikilla kuu-della erikoistelineellä. Urheilu-uransa jälkeen Nikru hyppäsi seitsemännelle erikoistelineelleen, liftin koriin, ja ryhtyi sakkeineen urakoimaan rakennustyömailla ennennäkemättömällä vauhdilla.

Nikru kuvaa uskomattoman elävästi kohtaamiaan ihmisiä Puna-Vilistä Mannerheimiin. Omat ja varsinkin toisten hölmöilyt tuodaan lukijan eteen rakastettavan ruokottomalla kielellä. Ylimpänä kaikuu Nikrun ilkkurinen nauru.